

ՀԱՍՏԱՆԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Օրերի շեշտ

Լարում՝ փոթորիկից առաջ

Համեմատաբար լարված ժամանակամիջոցում, ընդամենը 10 օրում, Իրանի, Մ. Նահանգների եւ Ռուսաստանի ազգային անվտանգության գծով բարձրաստիճանի դաշնակցային անտառային այցելությունները Երևանը դարձրեցին միջազգային լրատվամիջոցների ուշադրության կիզակետ: Ու թեև Իրանի Ազգային անվտանգության գերագույն խորհրդի ֆարսուղար **Ալի Շամխանի**, ԱՄՆ Կենտրոնական հետախուզական գործակալության (CIA) սնօրեն **Ռիչարդ Բրնզի** եւ Ռուսաստանի Արսախի հետախուզության ծառայությունների սնօրեն **Արգեյ Նարիչկին** իրարահաջորդ այցերը գրեթե բոլորի համար ինտերվյուներն էին, սակայն բացահայտող լարված գրեթե միջազգային մամուլում, առավել եւս մեր մամուլում, այդ այցելությունների բովանդակային մասի վերաբերյալ: Տեղեկությունների սակավության դեպքում վերլուծաբաններն ստիպված էին բավարարվել ենթադրությունների շարադրանքով, օրակարգային հարցերի շուրջ արված ընդհանրացումներով: Սիրիա, Իրան, Ռուսաստան, դաշնամիջոցներ, էներգետիկներ եւ այլն:

Այս կառավարությանը համադրական լավագույն վերլուծությունը, առանց չափազանցության, գոնե ինձ ծանոթ հրատարակումներում եղավ Երվանդ Ազատյանի «Մ. Նահանգներն արդեն դիմադրվում են Կովկասում» վերնագրով հոդվածը Բոսնոնի The Armenian Mirror-Spectator շաբաթաթերթում, որի թարգմանությունը ներկայացնում ենք «Ազգ»-ի ներկա համարի 4-րդ էջում:

Լրեստադեղների (այս բառը փոխ են առնում անգլոսաֆոնական մամուլից՝ spy chief, որը նրան օգտագործում են միայն Ռուսաստանի հետախուզության դեպարտմենտի համար) Երևան այցից հետո ուշագրավ էին նաեւ նախագահ Բայրենի այցը Սաուդյան Արաբիա, Իսրայել եւ Ռամալլա, եւ առավել ուշագրավ՝ Թեհրանում Ռուսաստանի, Թուրքիայի եւ Իրանի առաջնորդների զագաթաժողովը, որի մասին կից հրատարակվող իր հոդվածին մեր դիվանագետ աշխատակից Գրիգոր Առաքելյանը սվել է ուշագրավ վերնագիր՝ «Թեհրան-22», ակնարկելով 1943 թ. հունիսին նույն մայրաքաղաքում տեղի ունեցած Ռուզվելտ, Չերչիլ եւ Ստալին կոնֆերանսը՝ Պեյքանիային եւ Իսրայելին ծնկի բերելու ռազմավարական ծրագրերը համադրելուն նվիրված:

Անուշտ 79 տարի առաջ կայացած այդ զագաթաժողովն ու այս մեկը բոլորովին նման չեն միմյանց թե՛ տարրությամբ, թե՛ բովանդակությամբ, թե՛ ոգով ու մասնակից կողմերով, եւ ոչ ոք չի կարող երազվել չափազանց շատ իրականորեն թափանցիկ վերաբերյալ, սակայն մեր երկրի՝ Հայաստանի համար, համեմայնողորմ, հույժ սփոփիչ էր նման զագաթաժողովում Իրանի առաջնորդի նախագահությանը մեր երկու երկրների միջև սահմանների անխախտելիության վերաբերյալ, ի հեռուկա Երդրոսին եւ ի հաճույս Պուսինի:

Վերադառնալով լրեստադեղների այցին ասենք, որ Բրնզի երեւոյնա այցը թողեց չարագուշակ տպավորություն: Նման դաշնակցային անձինք հենց այնպես, որոնք կոլոկալիս շրջապայությունների չեն մեկնում այս կամ այն երկիր: Նրանց այցերը լինում են խիստ նմանակալիս եւ հասկալիս գործնական: Հետեւաբար ենթադրելի է, որ Բրնզը ոչ թե դաշնակցային կամ ուղեծր ունեւ փոխանցելու հայկական կողմին, այլ եկել էր բանակցելու, ավելի շուտ՝ թայմանավորվելու ինչ-որ հարցի շուրջ: Եվ հայկական կողմի սված իր լուսաբանությունը, թե նրա օրակարգը ոչ թե Հայաստանին, այլ՝ Իրանին էր վերաբերում, թվում է առավել ծիծաղելի: Կարծեք Իրանը զգնվում է մեկ այլ ցամաքամասում, եւ հարեւան այդ երկրում դաշնակցային կաղ չունի մեզ հետ:

Իսկ ինչ վերաբերում է Նարիչկինի այցին, ուշադրություն չդարձնելով ամերիկացի իր դաշնակցային առնչությամբ թույլ սված նրա սրամտությամբ, ենթադրվում է, որ նմանակ ունեւ ոչ թե սուղելու նախորդ այցելուի այցի բովանդակությունը (ռուսական հետախուզությունը մեզինց չէ, որ դիտ իմանար նման բաները), այլ՝ ցույց տալու բոլորին, եւ առաջին հերթին Մ. Նահանգներին ու նաեւ մեզ, թե ով՝ ով է այս երկրում:

Վերեւում ասվածը նույն օրը հաստատվեց արդեն բաց աղբյուրից, ռուսաստանյան 1-ին հեռուստատեսության «Թող խոսեն» բանավիճակին ծրագրից, որտեղ կրկին անգամ «փայլեց» ռուսական թելադրողականությունը, այսպես կոչված՝ կացնային ֆաղափականությունը: Բանավիճակներն այնքան առաջ գնացին, որ հանդիմանեցին հայկական կողմին Բրնզի մուսքը մեր երկիր թույլատրելու համար... C est trop, դիտ սաեր ֆրանսիացին, չափից շատ է: Դաշնակցային դաշնակցությունից բոլորովին դուրս:

Ու դաշնակցացնել, որ դրան ի դաշնակցային, գեթ կիսադաշնակցային մակարդակով ունեւ ծոցում չսված մեր ոչ իշխանական, ոչ էլ հակաիշխանական կողմերից: Հայկական կողմը ծոցում չհանեց նաեւ ԱՄՆ դեսպանատան օրեսու հրատարակած հաղորդագրության առթիվ, որը Հայաստանում բնակվող իր ֆաղափացիներին ոչ միայն հորդորում է խուսափել սահմանային գոտիներ այցելելուց, ինչպես սովորաբար արվում է, այլեւ հավաքագրում ու գործադրի է ենթարկում կամավորականների, որոնք արհեստագործ իրավիճակներում ԱՄՆ ֆաղափացիներին տեղորոշելու, անհրաժեշտության դեպքում նրանց էվակուացնելու եւ (ուշադրություն) վնասվածների մասին հաղորդում սալու համար:

Ինչ է սա նշանակում: Պատերազմ, Սյունիքում, Տավուռում, Երասխում, Արցախում, թե՛ հարեւան Իրանում, ասենք՝ վերջինի միջուկային հետազոտական կենտրոնների դեմ: Երբ, ուն կողմից, ուն դեմ: Ինչ իրավում ունի՝ թեկուզ մեզ բարեկամ երկրի դեսպանությունը մեր երկրում խուճաղ ստեղծելու: Մեր կողմից ով է սաստելու նրան: Իսկ եթե իսկալիս ռազմական բախումներ ու ռմբակոծություններ են տղասվում, աղա ինչու է լռում մեր իշխանությունը:

Իսկալիս մեր երկիրը դարձել է, ինչպես բնութագրում էր ողբացալ Արմեն Գրիգորյանը, «որքի գլուխ»...:

ՀԱՄԱԵ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Հայաստանի Թեհրան են հրավիրել ու մերժել

Պեյքանական «Դոյչլանդֆունկը» հուլիսի 20-ի համաշխարհային մամուլի տեսության մեջ ընդգրկել է Լոնդոնում լույս տեսող արաբական SHARQ AL-AWSAT («Միջին Արեւելք») թերթի անդրադարձը Թեհրանում կայացած եռակողմ հանդիմանումը: «Թեհրանի եւ Մոսկվայի համար այս զագաթաժողովն առաջին հերթին աշխարհին ցույց է տալիս, որ իրենք մեկուսացված չեն: Այդ դաշնակցային նրանք հրավիրել են նաեւ Թուրքիայի նախագահին: Վերջինս ՆԱՏՕ-ի անդամ է, ծոցի երկրների եւ Իսրայելի հետ իր հարաբերություններն ընդլայնել է եւ առնակատում չի կամենում: Երդրոսն առաջին հերթին ուզում է իր երկրի սնեստական ծանր վիճակը բարելավել: Թեհրանի ռեժիմը զագաթաժողովին մասնակցելու անհաջող փորձ է արել այնպիսի երկրների, ինչպիսիք Չինաստանն ու Հայաստանն են: Բացի այդ, Թեհրանը Չինաստանի հետ իր հարաբերությունների մասին լիովին ուռնացրած դաշնակցություն է ունեցել: Ամեն բան վկայում է, որ Թեհրանի զագաթաժողովն ամենից առաջ ցուցադրական միջոցառում է», կարծի է հայտնում «Շարք ալ Աուսաթ» թերթը:

ԱՆՆՈՒՄ ՀՈՒՄՈՒՅՈՒՄ, Պեյքանական

Թեհրան-22

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Իրանում ՀՀ նախկին դեսպան

Մեր սարածաբանի եռնան աշխճանը, դաշնակցային ասած, հասել է իր առավելագույն կետին, եւ դա զագացվում է ԱՄՆ նախագահ Բայրենի սարածաբանային այցելությունից ու Ռիհարդն անցկացված 6+3 խորհրդաժողովից հաջված օրեր անց արցախյան հիմնախնդրի համար մոզոնված ու դեռեւս չկայացած 3+3 ձեւաչափի մաս կազմող Ռուսաստանի, Թուրքիայի ու Իրանի նախագահների

անցկացված նախորդ եռակողմ հանդիմունների արդյունքով հնարավոր չի եղել Սիրիային վերադարձնել բաղձալի խաղաղությունը:

Բացի հայաստանյան օրակարգից, եռակողմ հանդիմանն ոչ առանցքային թեմաներն էին առեւտրամետական ու բնադաշնակցային համագործակցությանը վերաբերող հարցերը: Իսկ Պուսին-Երդրոսն երկրորդ հանդիմունների սեղանին դրված էին ուկրաինական դաշնակցային, Ռուսաստանի զինված ուժերի՝ Սիրիայից դուրս բերմանն առնչվող եւ այլ կարգի հարցեր:

մասնակցությամբ Թեհրանում կազմակերպված եռակողմ հանդիմունի հանդիմունից: Եւ երբ այդ հանդիմունների խորհրդակցային վրա նաեւ ընդգծված տեսնում են Իրանի, ԱՄՆ-ի ու Ռուսաստանի անվտանգության խնդիրներին լծված դաշնակցային Հայաստան այցելությունները, սկսում են սովորականից ավելի շատ կենտրոնանալ 44-օրյա դաշնակցային հետ մեզ դաշնակցային խաղաղությանը հասնելու նդաշակով վճարվելի գնի վրա: Բայց առայժմ մեզ մնում է հետեւել Հայաստանի շուրջ տեղի ունեցող իրադարձություններին ու գնահատականները կառուցել մեր սրամտությանը սակ եղած փաստերի հիման վրա:

ԱՄՆ նախագահի Իսրայել ու Սաուդյան Արաբիա կատարած այցելությունից ընդամենը մեկ շաբաթ անց Պուսինի ներկայությունը Թեհրանում միջազգային հանրության կողմից ընկալվեց որպես ուկրաինական դաշնակցային հետեւնում մերձավորարեւելյան սարածաբանում ձեւավորվող ուժային նոր կենտրոնների ու նրանց փոխհարաբերությունների մասին ֆայլ: Սակայն, ձեւավորվող նոր բեւեռների մասին դաշնակցայիններն անելու համար նաեւ անհրաժեշտ է հստակեցնել եռակողմ հանդիմունում մասնակցած Արեւելքի ու Արեւմուտքի լարերի վրա խաղացող Թուրքիայի դրազմաշխուս նախագահ Երդրոսին վերադաշնակցային դեռակատարությունը, որի մասին մեր դաշնակցայինները կարող են անբողջանալ միայն 2023 թվականի հունիսին Թուրքիայում նախատեսված նախագահական ընտրություններից հետո:

Առայժմ մեզ մնում է հետեւել եռակողմ հանդիմուն օրակարգին, որն ըստ դաշնակցային տեղեկատվության՝ վերաբերում է Սիրիային. դրա շուրջ նույն ձեւաչափով

բնականաբար, Պուսինին ամենաշատ հետաքրքրում է Ուկրաինայի դաշնակցային, եթե չասենք դաշնակցային, այլ գոնե համախոսների փնտրության հարցը, որն ի գորու կլինեւ թեթեւացնել Ռուսաստանի ուսերին ծանրացած բեռը, եւ գոնե կավելացնեւ իր մրցակիցների գլխացավանը:

Երդրոսին նույնպես հետաքրքրող հարցեր կային. 82 տղու սղաճի հաղթահարման դիվեմայի առջեւ կանգնած Թուրքիային անհրաժեշտ է կառավարելի դարձնել Ռուսաստանի ու Իրանի հետ հարաբերությունները եւ վերջիններիս օգնությամբ նաեւ հասնել Սիրիայի ուղղությամբ իր աշխարհաղափական նդաշակներին, ինչն էադեւ կբարձրացնեւ սեփական հեղինակությունը գալիք նախագահական ընտրություններին:

Սակայն Երդրոսին չի բավարարել, անգամ հիասթափեցրել է Թուրքիայի աշխարհաղափական նդաշակներին միսված ոչ միայն Իրանի հոգեւոր առաջնորդ Ալի համենեինի ձեւակերպումները, այլ նաեւ հանդիմունների ավարտին ստրագրված փաստաթուղթը:

Խամենեինի Սիրիայի հյուսիսային օրջանների ուղղությամբ Թուրքիայի հնարավոր հարձակումների ու Իրան-Հայաստան սահմանային կաղը վերացնելու հարցերում Իրանի ու Թուրքիայի օտերին հակասող երկու թեմաների շուրջ իր հստակ առարկություններն է արտահայտել: Երդրոսնի հետ հանդիմուն ժամանակ «Միջանցքային սրամաքանության» մասին խամենեին բառացիորեն ասել է.

«Եթե Իրանի ու Հայաստանի սահմանը փակելու մասին ֆաղափականություն լինի, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը կհակադրվի դրան, ֆանի որ այդ սահմանը հազարամյակների հաղորդակցական ուղի է»:

Իմաստաբանական բա-
նարան

Նիկոլի թիվ

Միսն ավելի դասկերպվոր արսա-
հայտելու եւ խոսքի իմաստը սասկաց-
նելու համար երբեմն օգտագործում են
այնպիսի արսահայտություններ, որոնք
թեւեւ չափազանցված են, բայց ունե-
նորին ստիպում են ավելի խորանալ
արսասանված խոսքի իմաստի մեջ:
Հայկական դարձվածաբանության
մեջ ռուսաց ցար Նիկոլայ առաջինի՝
1837 թվականին Հայասան այցելու-
թյան առիթով ժողովրդական լայն սա-
րածում գտած «ՆԻԿՈԼԻ ԹԻՎ» արսա-
հայտությունը «թավեյա հեղափոխու-
թյունից» հետ կարծես նոր իմաստ է
ձեռք բերում: Եվ բնականաբար սարի-
ներ անց «ՆԻԿՈԼԻ ԹԻՎ» արսահայ-
տությունն անխուսափելիորեն օգտա-
գործվելու է երկու սարքեր իմաստներով:
Սակայն քանի դեռ մեր ժամանակնե-
րում չունենք ՆՈՅ անվամբ առաջնորդ,
անասան է մնում հիղերբոլի իմաս-
տով ներբերված «ՆԻԿՈԼԻ ԹԻՎ»
դարձվածի գուցա հեռաբար օգտա-
գործվող «ՆՈՅԻ ԹԻՎ» արսահայտու-
թյունը, թեւ վաղեմության առումով
վերջինս զգալիորեն զիջում է առաջի-
նին:

Իսկ իրանցի թարգմանիչն ինչպե՞ս
դիմաց է թարգմանի ՆԻԿՈԼԻ ԹԻՎ ար-
սահայտությունը: Չէ՞ որ ռուսաց ցարը,
իր դարակազմիկ այցելությունը դեռ
Պարսկաստան չհրականացնելով, ի-
րանցիներին զրկել է այդ թեւավոր ար-
սահայտությունից: Եվ իրանցիները,
բնականաբար ձեռնները ծալած չեն
մտել, ու բացը լրացրել են ahd-e bugh՝
«ՇԵՓՈՐԻ ԴԱՐԱՇՐՁԱՆ» արսահայ-
տության միջոցով: (Չփոթել 88-ի
արժույթն ազդարարած ՇԵՓՈՐԻ
հետ): Իսկ որե՞ղ է դիմաց փնտրել այդ
արսահայտության ակունքը:

Հին ժամանակներում, երբ Պարս-
կաստանում դեռեւս չկային զանգվա-
ծային հաղորդակցական միջոցներ,
ինչպիսիք են՝ հեռախոսը, ռադիոըն-
դունիչը կամ հեռագիրը, սարքեր թա-
ղանալու համար հետաքրքիր հետաքրքիր
սեղեկակցությունը, օրինակ՝ ջրաղացնե-
րի ու բաղնիքների աշխատանքի սկիզբն
ազդարարելու համար օգտագործում
էին շեփորը: Այսպիսով, վաղ անցյա-
լում սեղի ունեցած իրադարձության
մոտավոր, մի փնչ էլ չափազանցված
ժամանակահատվածը բնութագրելու
համար, այսօր Իրանում օգտագործվում
է ahd-e bugh՝ «ՇԵՓՈՐԻ ԴԱՐԱՇՐՁԱՆ»
արսահայտությունը, որը միան-
գամայն համարժեք է «ՆԻԿՈԼԻ ԹԻՎ»
արսահայտությանը: (Մով գիտի, միգու-
ցե ռուսաց ցար Նիկոլայ առաջինի այ-
ցը Հայաստան նույնպես ազդարարել
է Շեփորի միջոցով):

Իսկ ավելի վաղ սեղի ունեցած դեղ-
բերի ժամանակահատվածը հեզմաբար
ցույց տալու համար Իրանում օգտա-
գործվում է ahd-e Deghianus արսա-
հայտությունը, որը կարող է փոխարինել
ՆՈՅԻ ԹԻՎ արսահայտությանը: Նշենք,
որ Իրանում Հռոմի Դեկիոս
Տրայանոս կայսրին (Գայոս Մետիոս
Քլիսոս Դեկիոս) դարակերտով Դե-
ԴԱՆՈՒՄ են անվանում, ում ամրած
սարիները (դաստնավարել է մթ. 249-
251 թ.թ), իրանցիների դասկերաց-
մամբ, դասկանում են անհիճելի ժա-
մանակներին:

Բայց Իրանի Թավրիզ ֆաղափում մո-
տեցումն այլ է: Վաղ անցյալում սեղի
ունեցած դեղբերի մոտավոր ժամանա-
կաշրջանը բնութագրելիս թուրքերենով
օգտագործվում է min uchuyuz ghadim
«հազար երեք հարյուր հեռավոր ան-
ցյալ» կամ min uchuyuz chokhdan «հա-
զար երեք հարյուր վաղուց» արսահայ-
տությունները:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՄՐԵՆԷՅԱՆ
Իրանագետ

«ՔՊ-ն վաղուց է հրաժարվել իր նախընտրական ծրագրից, որտեղ նշված էր՝ Արցախը չի կարող լինել Ադրբեջանի կազմում»

«Ազգի» գրուցակիցն է Ազգային ժողովի նախկին պատգամավոր,
ադրբեջանագետ Տաթևիկ Հայրապետյանը

ՄԵՎԿԿ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱԼ

- Օրերս Վրասանի մայրաքաղաքում
սեղի է ունեցել Հայաստանի ու Ադրբե-
ջանի արտաքին գործերի նախարարներ
Արարատ Սիրզոյանի ու Ջեյհուն Բայրա-
մովի հանդիպումը: Այն թե՛ եվրոպա-
կան մի շարք երկրներ, թե՛ ԱՄՆ-ը դրա-
կան են որակել: Թեւեւ հանդիման
մասին շատ մանրամասներ հայտնի
չեն, բայց կողմերի սարածած հաղոր-
դագրություններից դարձ է դառնում,
որ հայկական կողմը եւս մեկ անգամ
կարեւորել է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի ձեա-
չափով Արցախյան հարցի բնահարկումը:
Ադրբեջանն էլ շեշտել է, որ հայկական
զինված ուժերը դիմադրում են Ար-
ցախի սարածոցից: Դ՞ո՞ւք ինչ գնահատա-
կան կսափ այս հանդիպումը:

- Եթե ուշադրություն դարձնեմ, աղա-
արեւմտյան բոլոր գործընկերները, ԵՄ-ն,
Ֆրանսիան, ԱՄՆ-ն առանձնահատուկ
շեշտադրումներով ողջունել են այս հան-
դիման երկկողմ բնույթը: Բնական է՝
խոսքը առանց ռուսական միջնորդու-
թյան բանակցային ձեւաչափի ձեւավոր-
ման մասին է, ինչի վրա շեշտադրում է ա-
նում Արեւմուտքը, դրա վկայում էր մաե
բյուրեղյան ձեւաչափով հանդիպումը:
Հայաստանում եւս հաճախ կարծիքներ են
հնչեցվում, որ երկկողմ բանակցություն-
ները կրթեն խաղաղության, բայց ես
այդ կարծիքն չեմ: Բնական է՝ յուրաքան-
չյուր միջնորդ իր ցահերն է ունենում եւ
փորձում գործընթացներն իր ցահերին
ծառայեցնել, բայց անկախ միջնորդնե-
րից եւ նրանց ցահերից՝ կա մի հստակ եւ
դարձ ձեւաչափություն՝ Ադրբեջանը չի
զննում խաղաղության հաստատման ձա-
նադարով կամ հասկանում է «խաղա-
ղություն»՝ բացառապես իր դրամայնե-
րով: Իսկ այդ դրամայնեթի իրագործումը
Հայաստանի համար կլինի դեպքային
թյան ավարտ: Դրան զուգահեռ, Հայաս-
տանը իր հռչակած խաղաղության օրա-
կարգի ներքին որեւէ բովանդակություն չի
դնում: Հասկանալի չէ ինչպիսի խաղա-
ղություն է դասկերացնում Հայաստան
Ադրբեջանի հետ, այդ թվում՝ Արցախի
հարցում: Ի՞նչու «Քաղաքացիական
դրամայնագիր» կուսակցությունը վա-
ղուց հրաժարվել է իր նախընտրական
ծրագրից, որտեղ ամրագրված էր, որ Արցա-
խը չի կարող լինել Ադրբեջանի կազմում,
բացի այդ՝ շեշտվում էր ազգերի ազատ
ինքնորոշման իրավունքը: Այժմ ընդհան-
րապես դրա մասին չի խոսվում, չի խոս-
վում մաե ՀՀ սարածում ադրբեջանա-
կան գործերի առկայության մասին: Ուս-
տի այստեղ կմեջբերեն Սոթյաթեան **Վազ-
գեն Սարգսյանի** հայտնի խոսքերը: «Լավ
իմացե՛ք, դաստնագրից խոսակցելու լա-
վագույն ձեւը միշտ դաստնագրից դաս-
տնա լինելն է: Ուզո՞ւմ եմ խաղաղու-
թյուն լինի, դիմադրում եմ ամուր բա-
նակ, կանոնավոր բանակ, մարտնակ
զինվոր: Եթե թեւեւ իմանա, որ մեմ
ամուր բանակ ունենեմ, չի համարձակվի
հարձակվել: Մեմ դաստնագրված եմ
ամուր բանակ ունենալուն»: Սա է խա-
ղաղության երաժիշտը. ունենալ այնպի-
սի դաստնագրական համակարգ, որ մեզ
հետ բանակցելը միշտ գերադասեն մեզ
վրա հարձակվելուց: Անելանելիության
եւ դաստնագրականության ֆարգի փոխա-
րեն դիմադրում է հանրության հետ անկեղծ լի-
նել ու սալ ինքնադաստնագրությունը մա-
խադաստնագրելու գործիքակազմ, եթե
ցանկանում են կանխել Ադրբեջանի հե-
տագա ազդեցիկն եւ մեր սարածային նոր
կորուստները: Իսկ այս երկկողմ կամ միջ-

նորդավորված բանակցություններում
ՀՀ-ն չի կարողանում իր ցահերը դաս-
տնադրել, քանի որ Ադրբեջանը խոսում է ու-
ժի եւ ուժի սղառնալիքի դիրքերից, իսկ
Հայաստանը ոչինչ չի անում գործնակա-
նում դրան դիմակայելու համար:

- Վերջին օրերին իրա հետեւից Հա-
յաստան են այցելել ԱՄՆ-ի եւ Ռուսաս-
տանի Դաւանության հետախուզական
ծառայության ղեկավարները: Նախ՝
հուլիսի 15-ին Երեւանում էր ԱՄՆ
Կենտրոնական հետախուզական վա-
րչության ղեկավար Ուիլյամ Բրոնսը:
Պաւտնական հաղորդագրության
համաձայն՝ նա եւ Նիկոլ Փաւինյանը
բնահարկել են միջազգային եւ սար-
ածաշրջանային անվտանգությանը, ա-
հաբեկչության դեմ դայաբարի վերա-
բերող հարցեր: Այս հանդիման մա-
տով ի՞նչ կասե՛ք:

- Շատ փնչ սեղեկակցության կա այդ այ-
ցերի եւ դրանց օրջանակներում բնահար-
կող հարցերի վերաբերյալ: Չեմ ուզում
ընկնել դավադրադասական տեսու-
թյունների հետեւից, քանի որ եզրակացու-
թյունների համար սեղեկակցության կա-
րիք կա: Բայց ակնհայտ է, որ ինքնուրու-
ն գործընթացներ են ընթանում մեր օրը եւ,
իհարկե, մաե մեր մասին: Այդուհանդերձ,
խիստ թեւահավաս են, որ դաստնագրու-
թյուններ ունեն հստակ դասկերացումներ
սեղեկված իրավիճակի եւ հնարավոր
զարգացումների մասին: Կրկին ցանկա-
ցած գործընթացի համատեւում մեր կող-
մը չունի բովանդակություն, չկա դեմա-
կան են անվտանգային ցահի գիտակցում:
Կա ի՞նչանություն դաստնա մոլուցք եւ ա-
մենը ծառայեցվում է դրան: Այդ ֆաղափա-
կանությունը բնական է չի կարող բխել
ՀՀ-ի եւ Արցախի ցահերից ո՛չ երկարա-
ժամկետ, ո՛չ էլ կարճաժամկետ առումով:

- Ի դեղ, Հայաստանում ԱՄՆ դեղ-
սանաւումը հայտարարություն է սա-
րածել, որտեղ ասվում է, որ ՀՀ-ում հա-
վանական արսակարգ դեղբերի կամ
տուժածներին օգնություն ցուցաբերե-
լու համար կամավորներ է փնտրում:
Նմանափղ զգուցանող հայտարա-
րություն դեղադաստնա մաե 44-օ-
րյա դաստնագրի ժամանակ էր սար-
ծել՝ իր ֆաղափացիներին հորդորելով
չայցելել հայ-ադրբեջանական օփ-
ման գիծ: Հիմա՞ ինչ կանխատեսել
կամ սղասել:

- Սա ԱՄՆ կամավորության ծրագրի
մասին հայտարարություն է ընդամենը: Ե-
թե ուշադրություն դարձնեմ, մնան հայ-
տարարություններ կան այլ երկրների ԱՄՆ
դեղադաստնա մաե կայեւում եւս: Ուղղակի
հայտարարության թարմացումը դեղադա-

մասան կայեւում համընկել է առկա իրա-
վիճակի հետ, եւ ցահերը կրկին ընկել են
դավադրադասական տեսությունների
հետեւից՝ չփորձելով հասկանալ դրա
բնույթը եւ մղատակը: Սա մաե խոսում է
մեր հանրության խոցելի լինելու մասին,
դրա դեմ որեւէ գործողություն չի սարվում
դեղական մակարդակով: Քանի որ ի-
րադրությունը լարված է եւ անկայուն, մեզ
մոտ ամեն ինչ մեկնաբանում են դրա հա-
մատեւում: Բայց, վաստեցնում եմ,
այս հայտարարությունը այդպիսի մեկնա-
բանության որեւէ հիմք չունի, սա իրենց
ծրագրերից մեկն է ընդամենը, որը իրա-
գործվում է բազմաթիվ երկրներում:

- Տարածաշրջանում է բավական հե-
տաբերական հանդիման սեղի ունե-
ցել: Օրերս Իրանում հանդիմանել ու
մաե Արցախյան հարցն են բնահարկել
Իրանի, Թուրքիայի ու Ռուսաստանի
ղեկավարները: Կարծում եմ՝ դաստնա-
կան այս ծանր ու վճռորոշ ժամանա-
կահատվածում նրանց հանդիմանը
դաստնական չէր, ավելի՞ն՝ վճռորոշ
կարող էր լինել թե՛ մեզ՝ հայերիս, թե՛
Հայաստանի համար:

- Կարծում եմ բոլորս համաժառիային
մակարդակով զննվում ենք բավականին
բարդ եւ անկայուն իրավիճակում: Իրա-
նում սեղի ունեցած եռակողմ հանդի-
ման ակնհայտորեն կարեւոր է ու մա-
նակալից թե՛ մեր սարածաշրջանի եւ թե՛
մեր օրը ընթացող գործընթացների ա-
ռումով: Դաստնալ հրադարակային հայ-
տարարություններից՝ կարելի է առանձ-
նացնել մի կարեւոր դրվագ. խոսքը Իրանի
հոգեւոր առաջնորդ այաթոլա Ալի հա-
մենեթի Թուրքիայի նախագահ Ռեզեփ
Թայիփ Էրդողանի եւ Ռուսաստանի նա-
խագահ Վլադիմիր Պուտինի հետ հան-
դիմանների ժամանակ հնչեցված նույն
ուղերձն է Հայաստանի եւ Իրանի սահմա-
նի ու դրա անձեռնմխելիության վերաբե-
րյալ: Փաստացի, ամենաբարձր մակար-
դակով իրանական կողմը հայտարարեց,
որ ՀՀ-ի հետ սահմանը կարմիր գիծ է եւ չի
կարող դառնալ սակարկման առարկա:
Դրանից կարող եմ եմթարթել, որ որոշա-
կի վտանգավոր գործընթացներ կան այդ
ուղղությամբ, որոնք Իրանը փորձում է
կանխել կամ առնվազն շատ հստակ ձե-
տով նախազգուցանել: Եթե հիճեմ, մինչ
այդ այլ ձեւակերպումներ էին հնչում, գե-
րազանցապես սարածային ամբողջա-
կանության տրամաբանության մեջ: Այժմ
դրանք ավելի հստակ եւ կոշտ են, ուստի
այստեղ կա կարեւոր հիմք, որդեսգի Հա-
յաստանը ավելի սերտ աշխատի իրանա-
կան կողմի հետ: Բայց, ցավոք, կրկին բո-
վանդակության բացակայություն կա:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ

Անվանագրության հարցերով փորձագետ

«Հեռախոսյալի աշխատանքը լիարժեքում է ստեղծագործական մոտեցում, ինչի շնորհիվ հնարավոր է դառնում ինչ-որ մասնակցությունը և բոլորի հայտնի սկզբունքի ճիշտ հետևություններ անել և ճիշտ որոշումներ կայացնել, որոնք հեռախոսյալի լիարժեքում համար ճակատագրական նշանակություն կարող են ունենալ:

1924-2012, լեզվագետ, ոչ լեզվաբան հեռախոսյալ, ԽՍՀՄ հերոս Պետրոս Վարդանյան

Չկան բարեկամ հասուկ ծառայություններ, կան բարեկամ լիարժեքումներ հասուկ ծառայություններ»

Ալլեն Ռեյչ Գալլես ԱՄՆ Կենտրոնական հեռախոսյալի վարչության սնորհ 1953-1961թթ.

Ինչ նկատի ունենում ենք մեր Ալլեն Գալլեսը (ԿՀՎ սնորհ), երբ նման արտահայտություն արեց դեռևս անցյալ դարի 50-ականներին:

Չկան բարեկամ հասուկ ծառայություններ, որովհետև նույնիսկ անենասեր համագործակցող լիարժեքումների հեռախոսյալները կարող են մտնել միմյանց գրգռանք և սեղանակցություն գողանալ, եթե դա դառնա իրենց լիարժեքումից զուտ:

Ընթերցողս հիմա կմտածի՝ այս խառը ժամանակներում, երբ Հայաստանում մերժաբանական, հասարակական հարաբերությունների և խորհրդարանական ինստիտուցիոն ճգնաժամ է սփռում (սարաբնոյթ ճգնաժամերի հասման կետում ենք գտնվում), ինչու՞ և հանկարծ հիշեցինք ԿՀՎ-ն և նրա 5-րդ սնորհ Ալլեն Գալլեսին:

Թերևս նրա համար, որ ԿՀՎ-ի 31-րդ սնորհ Վիլյամ Բերնարդ, հուլիսի 15-ին կարճատև այց իրականացրեց Երևան և հանդիպումներ ունեցավ Հայաստանի ղեկավարության հետ:

Այս սարի հունվար ամսին Բերնարդ կոնֆիդենցիալ այցելություն էր ունեցել նաև Կիև, որտեղ նախագահ Ջելենսկոյի հետ հանրակալ էր Ուկրաինայի հնարավոր ընթացիկ ռիսկերը:

Սովորաբար ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի կամ այլ հեռախոսյալի ծառայությունների բարձրաստիճան ղեկավարների այցելությունները այս կամ այն լիարժեքումում ունեն մեկ հիմնական նպատակ՝ դա համագործակցության ամրապնդման ստանդարտ միջոց է: Իհարկե, չի բացառվում

նաև մի լիարժեքումում հեռախոսյալի ղեկավար հասուկ առաջադրանքով և առաջարկով մեկնում է մի այլ լիարժեքումում, և իհարկե այդ առաջարկը բարձրաձայն չի ցեփուրվում, նույնիսկ եթե այն լիարժեքումում է:

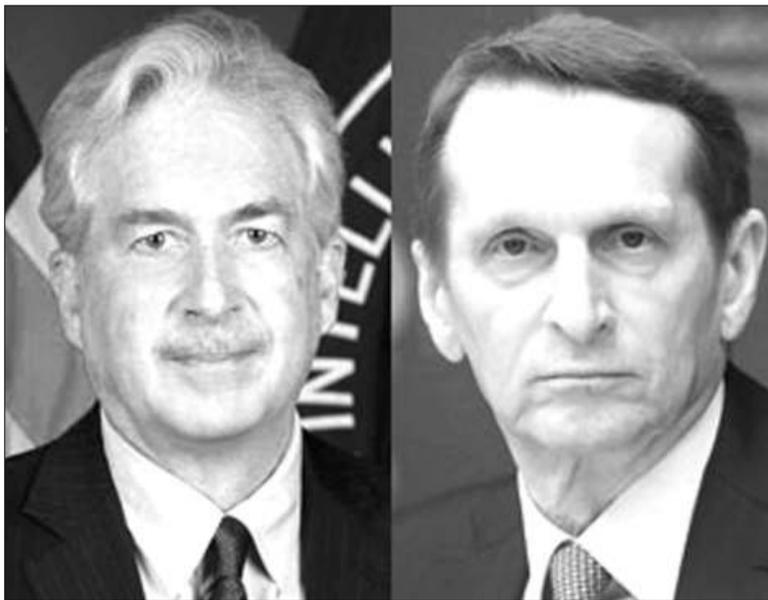
Օրինակ, ԱՄՆ-ի հեռախոսյալի լիարժեքումում, ինչպես նաև նրանից անմիջապես հետո Հայաստանի ժամանած Ռուսաստանի Արտաքին հեռախոսյալի սնորհ Սերգեյ Նարիսկին (18 հուլիսի, 2022) կարող է լիարժեքումում արդեն որոշակի ժամանակ խոսվում է ԱՄՆ-ի կառույցի դուրս արտաքին հեռախոսյալի միավոր ստեղծելու մասին: Ե՛վ Ռուսաստանը, ե՛լ ԱՄՆ իհարկե մեծ ցանկություն կունենան այդ նոր կառույցը ներառել իրենց ազդեցության ոլորտ, իրենց հասուկ դրոշմներում դասրասել հայ հեռախոսյալներին, դառնել իրենց կողմնորոշման լիարժեքումում:

Միևնույն ժամանակ լիարժեքումում չէ գիտությունների թեկնածու լինել, որոշակի հասկանալով, թե ինչ խնդիրներ, նպատակներ և թիրախներ կարող է ունենալ Հայաստանում ԱՄՆ ԿՀՎ (որ Իրան, Ռուսաստան), և ճիշտ հակառակ կողմնորոշմամբ՝ Ռուսական հեռախոսյալում:

Ամբողջ խնդիրը նրանում է, թե Հայաստանի հասուկ ծառայությունները ինչպե՞ս կողմնորոշվեն, ինչպե՞ս անեն, որ այդ երկու հակամարտ հեռախոսյալի լիարժեքումում համակերպում հայ ժողովրդի, Հայաստանի և Արցախի անվանագրության լիարժեքումում հետ: Անկեղծ ասած, երկուսից էլ լիարժեքումում է օգտվել, ծանր ու թեթև անել, եթե լիարժեքումում է «խաղալ» նրանց հակամարտության առանցքում, ինչպես կաներ Խրախի «Մոսկով» (հեռախոսյալի մարմինը), ինչպես դա անում է Թորիան, Արթուրյանը: Դա բավականին բարդ «ախտաբանական խաղ» է կլինել, բայց հնարավոր է՝ լավ «ուղեղային կենտրոն» ունենալու դեպքում: Իսկ եթե մի կողմի թեկնածուով «խաղանք» մյուսի դեմ, ապա միակ բանը, որ կունենանք, դա հաճախակի կարգային փոփոխություններ կունենանք, սենսացիոն հայտարարություններ, մի կողմի վրա «խաղացող դավաճաններ», ի վերջո, հսկայական աղարատի անիմաստ ֆինանսական ծախսեր:

Ամերիկայի Միացյալ Նա-

Հեռախոսյալի լիարժեքումում - լիարժեքումում անստանալի դասարան է

Ուիլյամ Բերնարդ, Նարիսկին

ԿՀՎ ԵՍՏՐ ընկերության լիարժեքումում

հանգումները սկսել են իրականացնել օտարերկրյա հեռախոսյալի ակտիվ միջոցառումներ դեռևս նախագահ Ջորջ Վաշինգտոնի օրոք, բայց II Համաշխարհային լիարժեքումում հետ միայն սկսեցին կառավարական հիմունքներով համակարգվող հեռախոսյալի աշխատանք:

Փրլ Հարթի վրա ճառագանակն օդային ուժերի հարձակումից հետո լիարժեքումում Ֆրանկլին Ռուզվելթը հանձնարարեց Նյու Յորքի փաստաբան Ուիլյամ Ջ. Դոնովանին Հեռախոսյալի ծառայության նախագիծ կազմել:

1942թ. հունիսին հիմնադրվեց Ռազմավարական ծառայու-

թյունների գրասենյակը (Office of Strategic Services): Այդ գրասենյակի խնդիրն էր՝ ստատիստիկական ստեղծագործության հավաք, վերլուծությունը Միացյալ ԵՍՏՐ լիարժեքումում (Joint Chiefs of Staff) լիարժեքումում և իհարկե հասուկ գործառնությունների (օդերային) իրականացումը, որոնք այլ գործակալություններին չէին հանձնարարվում:

Նույն Ու. Դոնովանը, կամ ինչպես նրան անվանում էին «Վայլի Բիլլը» (Wild Bill) ղեկավարեց իր իսկ ստեղծած գրասենյակը 1942-1945թթ. (Chief of Intelligence Community):

1947թ. ԱՄՆ-ում ընդունվեց Ազգային Անվանագրության մասին օրենք, որը ստորագրվեց Հար-

րի Թրումբուրնի կողմից: Այդ օրենքի հիման վրա ստեղծվեց Կենտրոնական հեռախոսյալի վարչությունը, որն իր վրա վերցրեց Ռազմավարական ծառայությունների գրասենյակի բոլոր ֆունկցիաները և գործառնությունները:

1949թ. ընդունվեց ԿՀՎ-ի մասին օրենքը (Central Intelligence Agency Act of 1949):

Այնուհետև հաստատվեց ԿՀՎ-ի սնորհի լիարժեքումում, նրան վստահվեց նաև ԱՄՆ նախագահի խորհրդակցական (հեռախոսյալի լիարժեքումում) լիարժեքումում, ինչպես նաև հաստատվեց սնորհի Անվանագրության խորհրդի անդամ լինելը: 1981թ-ից ԿՀՎ սնորհը համարվում է ամերիկյան հեռախոսյալի ամբողջ համակարգի ղեկավարը:

ԿՀՎ սնորհը նախկինում է ԱՄՆ նախագահի կողմից և հաստատվում Սենատի կողմից: 2021թ. մարտի 19-ից սնորհի լիարժեքումում զբաղեցնում է Ուիլյամ Բյորնարդ (Ուիլյամ Ջորջ Վաշինգտոնի ԱՄՆ դեսպանը Ռուսաստանի Դաշնությունում):

Եվ այսպես, Բերնարդ այցելում է այսօրվա անհանգիստ Հայաստան, որտեղ սեղանում ունենում իրադարձություններ, որոնք վերլուծումների կարիք ունեն: Ինձո՞ւս կնայեն այս այցին Ռուսաստանը և Իրանը, Արթուրյանը, Թորիան՝ դժվար չէ գուշակել: Մեր հասարակությունը գուցե և լիարժեքումում այս այցի և բանակցությունների վերաբերյալ, բայց կարող եմ չկասկածել. ուրեմն կան հարցեր, որ չլիարժեքումում գործող դեսպանասան մակարդակով:

Ռուսական և Իրանական հեռախոսյալի լիարժեքումում ջանք չեն խնայի ստեղծագործություն նրալու համար: Վաղ թե ուշ նրանց ուրու բաներ հայտնի կդառնա այդ այցի վերաբերյալ:

Այն, թե ի՞նչ էր փորձում ուսումնասիրել և համոզվել ղեկավարությանը Ուիլյամ Բերնարդ, կարելի է կանխատեսել և ասի՝ ճանապարհացուցիչ:

Իսկ ի՞նչ էր ուզում սենյակ և հասկանալ ռուսական հեռախոսյալի լիարժեքումում, կարելի է համոզված հայտարարել. «Մտնում է արդյոք Հայաստանը իր ռազմավարական գործընկերության ֆունկցիոն, թե՞ ոչ»: Բանի որ իրենք այդ հարցերում այնքան էլ հավասարիմ չեն գործում...

Արեւային ջրատաքացուցիչներ Արցախում

Արցախի էներգետիկ անվանագրության հարցում կարելու նշանակություն ունի նաև արեւային էներգիայի օգտագործումը:

մը: «Ազգ»-ը բազմիցս անդրադարձել է այս խնդրին: Լինելու ենք հետևողական: Հաղադելու իրավունք չունենք:

Shtigen Group-ի սրամարտ 12 արեւային ջրատաքացուցիչների սեղանային Արցախում ավարտվեց: Ծրագիրը կյանքի կոչվեց «Արեւածագ Արցախում» նախագիծը: «Արեւածագ Արցախում» նախագիծը նպատակն է՝ արեւային էներգիան օգտագործելով Արցախում հաստատել էներգետիկ անվանագրություն:

«Արեւածագ Արցախում» նախագիծը

մեկնարկը սկսեց այս արվա ադրիլին: Shtigen Group-ն արեւային ջրատաքացուցիչները սրամարտել և սեղանային է անվաճար: Արցախ են գործողվել մասնագետներ: Շահառուների ցուցակը կազմվել է առաջնահերթություն սալով արցախյան լիարժեքումում գոյված, հաճախակի մոտիվներում ձեռք բերած անձանց ու բազմազան ընտանիքներին: Նրանք առաջիկա 20 արում անվաճար սալ ջուր կունենան: Ուրախալի է անեն մի նախաձեռնություն, որը կնպաստի արեւային էներգիայի

օգտագործմանը Արցախում: Հանդուկած են, որ «Ազգ»-ի հրապարակումները նույնպես կարող են նպաստել հարցի շուտափույթ լուծմանը:

Ստեփան ԳՐԻԳՅԱՆ

ՀԱՍՄԻԿ ՊՈՂՈՍՅԱԼ

«Պահանջվում է սափսուս» ներկայացման հետքերով

...Օրերս, հուլիսի 9-ին, երեկոյան 19:50 ժամին Հայաստանի համալսարանի հեռուստեստուբյան եթերում ցուցադրվեց հայ թատերասերների արդեն մի քանի տարեկանների համար մշակութային արժեք դարձած ներկայացումը. խոսքը Հակոբ Պարոնյանի անվան Կոմեդիայի թատրոնի «Պահանջվում է սափսուս» ներկայացման մասին է:

1960-ական թվականներին ամբողջ աշխարհում մեծ ընդունելություն գտած հույն դրամատուրգ **Դիմիտրոս Պաֆասի** համանուն ստեղծագործությունը բեմադրվել է բազմաթիվ թատրոններում: Հակոբ Պարոնյանի անվան Կոմեդիայի թատրոնը չէր կարող չանդամադրվել այս արդիական աստիճանի արվեստի և այն բեմադրվեց **Գրիգոր Մկրտչյանի** կողմից՝ **Կարո Խաչվանյանի** և թատրոնի լավագույն արվեստագետների մասնակցությամբ: Եվ դա ստեղծել են այնպիսի արվեստագետներ, որոնք իրենց հետքն են թողել թատրոնի և Հայկական հեռուստաթատրոնի դրամատուրգի զարգացման ճանապարհին:

Բեմադրող ռեժիսորը եղել է Գրիգոր Մկրտչյանը, բեմադրող նկարիչը՝ **Գրիգոր Սահակյանը**, բեմադրող օպերատորը՝ **Սիմյոն Կոնյանյանը**, օպերատորները՝ **Լեւոն Գրիգորյանը** և **Գարիկ Թորոսյանը**... Իսկ դրա հեռուստեստեսային տարբերակի ռեժիսորը եղել է **Յուրի Գառաբաբյանը**: Էլ չենք ասում, որ համադրվել է գալիս արվեստների մի ամբողջ աստղաբաշխ, որոնցից բոլորի մասին կարելի է անվերջ խոսել: Սակայն ո՞վ կամ ի՞նչ կհասկանա այն իրավիճակից, եթե հանկարծակի սկսում են ցուցադրել ներկայացումը, և ցուցադրվելուց հետո հեռուստադիտողին չեն հրաժեշտում այն արվեստագետների անունները, որոնք ժամանակին ստեղծել են ներկայացումը: Մինչդեռ այն երեկ չի ծնունդ առել, ունի դրամատուրգի մասին: Իսկ այդ դրամատուրգի մասը կազմող արվեստագետներից մեկն էլ բեմադրող ռեժիսոր **Յուրի Գառաբաբյանն** է:

Հեռուստատեսության վարդապետները երբեք մտածում չեն կարող թույլ տալ: Ինչո՞ւ որեւէ գործ ձեռնարկելուց առաջ հաշվի չեն մտնում մեր վարդապետների հետ, ովքեր կկարողանան իրենց խորհուրդներով ձիւս հարթության վրա ելն անաչափների մեջ դնել ու մտնել այդ արժեքը՝ սասանայակների վաղեմության ներկայացումը:

Մենք դիմել ենք բեմադրող ռեժիսոր **Յուրի Գառաբաբյանին**, որդեստի գրուցենք այս երեւոյթի շուրջ:

«Պարոն Գառաբաբյան, ինչո՞վ կարելի է բացատրել, որ «Պահանջվում է սափսուս» ներկայացումը ցուցադրվում է Առաջին ալիքի եթերում՝ առանց հեղինակին, բեմադրիչին և դերակատարներին հիշատակելու:

- Կուզեմք հարցն ասալիս խառնել՝ գալով ավելի հեռավոր: Հույն դրամատուրգ **Դիմիտրոս Պաֆասը** ժամանակին գրել էր բազմաթիվ ներկայացումներ, որը բեմադրում էին աշխարհի բազմաթիվ երկրներում: Սա դիմադրություն էր մարդկային մեծագույն արժեքներից մեկը՝ սափսուսությունը դառնում մասնագիտություն:

«Պահանջվում է սափսուս» ներկայացումը նկարահանվել է երեք անգամ՝ իմ կողմից. մի անգամ նկարահանվել է սուդանում, երկրորդ անգամ «TOM-SON» սեւ-սպիտակ սիստեմի Եւրոպական կայանով, իսկ երրորդ անգամ՝ հեռուստեստեսային տարբերակով, որի ռեժիսորը եղել են ես: Երբեք չէի կարող թույլ տալ ներկայացումը եթեր գնար առանց սիստեմի: Մեր այդ ժամանակվա որոշումը կայանում էր նրանում, որ այն տարիներին՝ 1960-70-ական թթ., Հեռուստատեսությունում դեռ չկար օրիֆ հասկացությունը, որ տարբերակում անձնակազմի, դերակատարների անունները. տարբեր նկարվում էին նկարիչների ձեռքով, ինչը սեփականական մեծ դժվարությունների հետ էր կապված: Մենք մեր սեփական ներկայացումներում էր, որ կարողանում էինք մեզ թույլ տալ սիստեմ նկարել: Այդ դրամատուրգ էլ, երբ նկարահանում էինք մեր ՊԿ-ները, այլևս դժվար էր այդքան անուններ նկարելը՝ բառի բուն իմաստով: Մեր դեկլարությունը որոշել էր, որ ՊԿ-ները կհարողովեն հարողավարների միջոցով, ովքեր ներկայացման սկզբում եւ վերջում կարողան էին այն ստեղծող արվեստագետների եւ բոլոր դերակատարների անունները: Լինում էր, այսպես կոչված, բացում եւ փակում: Իսկ հետո դա դարձավ մոտեցում. ՊԿ-ների ժամանակ սիստեմ չէին գրվում: Հենց այս ժամանակ է նկարահանվել «Պահանջվում է սափսուս»-ը, ինչպես նաեւ բազմալ ներկայացումներ:

Բայց այսօրվա սեփականական հնարավորությունները թույլ են տալիս, որ հաշված ժամերի ընթացքում այդ խնդիրը լուծում գտնենք: Ավագ սերնդի արվեստագետներից եւ ռեժիսորներից դեռ կան մարդիկ, որոնք կարող են այդ հարցում իրենց նպաստը բերել: Ինչու, օրինակ, չդիմե՞ք եւ ինչն է բեմադրող ռեժիսոր **Գրիգոր Մկրտչյանի**, բեմադրող նկարիչ **Գրիգոր Սահակյանի**, բեմադրող օպերատորներ **Սիմյոն Կոնյանյանի**, օպերատորներ՝ **Լեւոն Գրիգորյանի**, **Գարիկ Թորոսյանի** անունները...

Բեմադրող ռեժիսոր **Յուրի Գառաբաբյանը** բազմալ գիտեր, թե ովքեր են եղել ներկայացման ստեղծող վարդապետները: Եվ ցանկացած դեպքում դրամատուրգի մասին ասալիս խառնել չէի կարող թույլ տալ: Ինչո՞ւ, օրինակ, չէի կարող թույլ տալ ներկայացումը եթերում ցուցադրել առանց բացումի եւ փակումի, -ասում է բեմադրող ռեժիսորը:

Չակցելու, որդեստի ամեն ինչ կազմակերպի հավուր դրամատուրգ: Սակայն, որդեստի ներկայացման, թե մինչեւ ուր կարող է հասնել արժեքների համադրումը, մեծ վարդապետ, որոնց մասնագիտական խոսքի ու երկար տարիների վասակի հետ դիմադր է հասնել մշակութային արժեքների համադրումը: Ինչպես կարող էի իրենց թույլ տալ, որ հայտնի ներկայացումը եթերում ցուցադրվի առանց բացման եւ փակման: Մեր առջեւ վասակացած արվեստագետ է, բազում սերունդներ կրթած մանկավարժ, բեմադրող ռեժիսոր: Եվ Յուրի Գառաբաբյանին ուղղում են հաջորդ հարցը.

«Մի դիտարկում եւս. մինչեւ «Պահանջվում է սափսուս» ներկայացման հեռուստատեսային տարբերակի ցուցադրվելը, մենք բազմալ գովազդով լսում էինք, թե «Հեռուստաթատրոնը» վերադառնում է եթեր: Այս ձեռնարկում մասին ի՞նչ կասե՞ք:

- Մեկընդմիջ ղեկ է արահանում «Հեռուստաթատրոնը» ՊԿ-ից:

Ես նորից կրկնում եմ, «Հեռուստաթատրոնը» Գրական-դրամատիկական հարողովների խմբագրությունն էր, որտեղ մենք ստեղծում էինք մեր սեփական ներկայացումները: Դա էր «Հեռուստաթատրոնը»: Իսկ թատերական ներկայացումը՝ նկարահանված թատրոնի բեմից, դա արդեն այլ բան է: Դրանք այդ թատրոնների բեմադրություններն են, որոնք նկարահանվել են, ստեղծվել են հեռուստատեսային տարբերակներ: Եվ ընդհանրապես հեռուստատեսության ֆեյնոմենալ ազդեցության, դրանք ժամանակին ձեռք են բերել մեծ համաժողովրդայնություն եւ որոշակի դիտարկումներ են նաեւ սերունդների համար:

Ուզում եմ առաջին հերթին նշել «Տափսի, տափսի», որովհետեւ ժողովուրդը մի յուրահատուկ երեւոյթ. ներկայացումը հարողովելուց առաջ Հակոբ Պարոնյանի անվան թատրոնի դեկլարությունը որոշել էր 500-րդ ներկայացումից հետո այն

հանել խաղացանկից: Եղավ չլսված մի բան. «Տափսի, տափսի» ներկայացումը եթեր տալուց հետո ստեղծվեց արտիստական խմբագրում: Ժողովուրդը համասարած դիտարկում էր դիտել ներկայացումը կենդանի՝ արդեն իսկ թատրոնում: Եվ այստեղ է, որ ժողովուրդը, կարելի է ասել, հեռուստատեսության ֆեյնոմենը. «Տափսի, տափսի» ներկայացումը խաղացանկում մի 1000 անգամ՝ հանդիսատեսի դիտարկում: Երբ Հայաստանի տարբեր մարզերում թատրոնը գնում էր հյուրախաղերի, նույնիսկ տոն չէր ձարվում:

Շարժական կայանի միջոցով ստեղծված հեռուստատեսային տարբերակի ազդեցությունը սեսանք նաեւ Գրիգոր Մկրտչյանի «Պահանջվում է սափսուս» ներկայացման դեմքում, որից հետո այն բազմալ կեցիկ խաղալ թատրոնի բեմում: Իսկ Կարո Խաչվանյանն արտիստ իր սեփական ու հմայվով, իսկադրեւ, ֆեյնոմեն էր...

Իսկ այսօրվա իրողությունների դիտարկումներում ինձ են գանգահարում եւ ասում են, թե «Փնտրում ենք «Տափսի, տափսի» ներկայացումը, բայց առանց սիստեմի»... Սա մահաւոր ու արհամարական վերաբերմունք է մեր վարդապետի, մեր մեծանուն արվեստների հանդեմ:

Ես ուզում եմ ժամանակակից ռեժիսորներին մի խորհուրդ տալ, որ չի կարելի վարագույրը մոնստել «Հեռուստաթատրոնի» լոգոյի հետ, որովհետեւ դրանք նույն բանն են, բայց՝ տարբեր մտածողությամբ: Եթե, այնուամենայնիվ, չիմանալով մոնստելում եւ, դա դառնում է «ոճական խախտում»:

Այս ամբողջը թվում է մանրուք: Բայց անգամ ամենամիտք թվացող երեւոյթների հետեւում էլ ամենամեծ վստահում է թափանցիկ լինում: Հեռուստատեսության դրամատուրգը այսօրվա աշխատակազմով չի սկսվում... Հայկական հեռուստատեսությունում ունեցել է հիմնադիր մեծ վարդապետ, որոնց մասին կարող եմ կարգալ Հեռուստատեսության ակունքներում կանգնած մեր անվանի թատերագետ, խմբագիր **Վահագն Գրիգորյանի** բազմաթիվ աշխատություններում:

Իմ հերթին՝ որդեստի լրագրող ուզում եմ հարց ուղղել. ինչո՞ւ, օրինակ, ռուսական «Культура» հեռուստաընկերությունը, երբեք որեւէ բան չի փոխում երբ ցուցադրում է սասանայակների վաղեմության ներկայացումները: Եվ սա էլ դեռ բավական չէ, մինչ այդ գործը ցուցադրելը հեռուստաընկերությունում է թատերագետ, որը մանրամասն ներկայացում է եւ այդ ներկայացման նախադրամությունը, եւ դրամատուրգին, եւ ռեժիսորին ու արվեստներին:

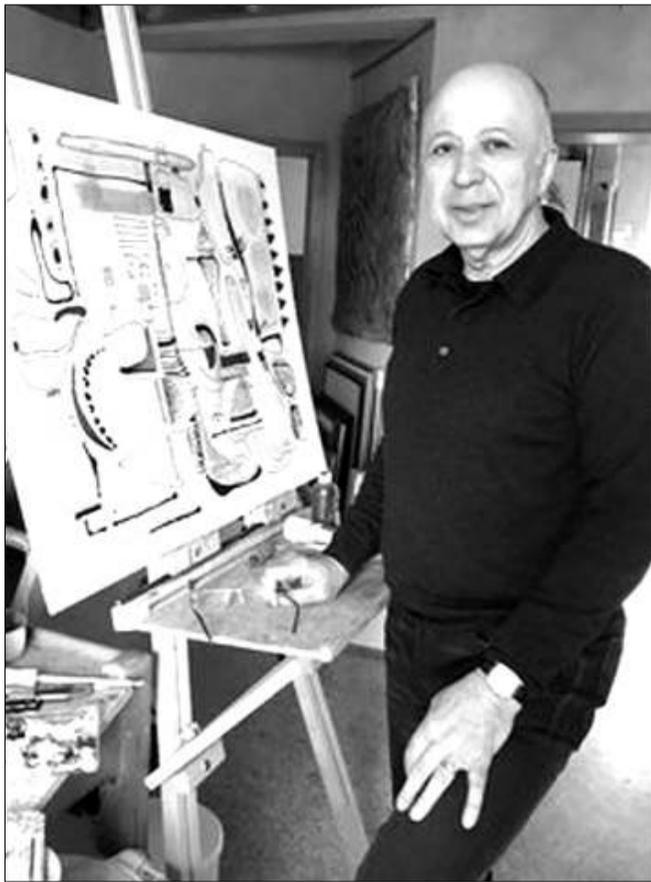

Արարատ Տեղեյանի «Գույնզգույն առազասները» Չենֆենբերգում

Գերմանական «Վոլտեն կուրիեր» թարգմանական ժողովրդագրական և, որ գերմանաբանակ նկարիչ է ճարտարապետ **Արարատ Տեղեյանի** «Գույնզգույն առազասները» նախագիծը հաղթել է Չենֆենբերգի Երջանաձեռն խաչմերուկի գեղարվեստական ձեռագրման մրցույթում: Քաղաքի դեկավարները որոշել են կառուցել Երջանաձեռն մի խաչմերուկ՝ բարելավելու երթևեկությունը Բիսխեր եւ Պիկ փողոցների բանուկ հասկանում: Համադասարանական շինարարական աշխատանքներն սկսվել են ամռան սկզբից: Տարեկազմին մրցույթ է անցկացվել՝ աղագա խաչմերուկի կենտրոնական մասի գեղարվեստական ձեռագրման համար: Քաղաքային խորհուրդն ստացել է վեց առաջարկ: Հազվադեպ է լինում, երբ նման մրցույթներում որոշումները լինում են միաձայն, եւ այս անգամ այն եղել է հոգուս անկախ նկարիչ եւ ճարտարապետ Արարատ Տեղեյանի: Ժյուրիին տրամադրել է նրա առաջարկած նախագծի թարգմանությունը: Նախատեսվում է կանգնեցնել 24 մետր տրամագծով ութ գույնզգույն առազաս՝ թատերաստան փոփոխության այլուժինից: Յուրաքանչյուր գույն ներկայացնելու է Չենֆենբերգի բոլոր փողոցները: Կարմիր առազասը, որը ներկայացնում է Չենֆենբերգը, ունենալու է մոտ 3,40 մետր

բարձրություն: Նկարիչն ինքը համեմատաբար արագ է գտել թատերական օբյեկտը: «Մոտ մեկ ժամապես թատերական մտազգայնացման համար, հետո որդիներս հետ իրականացրի այն», ասում է Արարատ Տեղեյանը: 1952 թվականին Հայաստանում ծնված նկարիչ-ճարտարապետ Արարատ Տեղեյանն այսօր աշխատում է Դրեզդենի հարկաւորութանը գտնվող Սաաթայն թատերական կալվածքում: Երևանում ճարտարապետություն ուսանելուց հետո աշխատել է մասնագիտությամբ եւ 1979-ին բացել է վիզուալ արվեստի իր արվեստանոցը, որտեղ աշխատել է իր ուսուցիչ Պրոֆեսոր **Արաբետ Գույնզգույնի** հետ: 1995 թվականին ընթացիկ հետ ժողովրդագրական է Գերմանիա: Չենֆենբերգի Երջանաձեռն խաչմերուկը նրա երկրորդ այս կարգի աշխատանքն է. մինչ այդ նա Ֆինսթերվալդենում ստեղծել էր ֆաղափ մուսֆի մոտ ժողովրդական հայտնի երգիչների գլխաւորակներ: Չենֆենբերգի նախագծի համար արվեստագետն ստացել է 5000 եվրո մրցանակ: Այն նախատեսված է ավարտել մինչեւ 2023-ին, երբ հնարավոր կլինի վայելել լուսավորված առազասները Երջանաձեռն խաչմերուկում:

Ա. Բ.

Հայ երգիչները միջազգային փառատոնի հաղթող

Վրաստանի Քոբուլեթի ֆաղափում հուլիսի 14-ից 17-ը կայացավ «Արեւային Վրաստան» երգի միջազգային մրցույթ-փառատոնը: Փառատոնին մասնակցում էին ոչ միայն Վրաստանի սարբեր ֆաղափներից երգիչ կատարողներ, այլ նաեւ Ուկրաինայից, Մեծբրայթայն երկրներից եւ այլն: Հայաստանից փառատոնին մասնակցեց «Ծիածան Վոկալ սոլոիստ» **Ռուզաննա Զամբալյանի** դեկավարությամբ: Մեր մասնակիցները աչքի ընկան կատար-

ողական բարձր վարժեցությամբ, ճանաչվեցին լավագույնը եւ գրավեցին առաջին տեղը: **Անի Ավետիսյանը, Նանե Հովսեփյանը, Անգին եւ Էլիզա Պողոսյանները** կարողացան բարձր դասերով Հայաստանի թատերական միջազգային այս կարեւոր հարթակում: Մասնակիցների մեջ Անի ամենակրթունքն էր: Անի Ավետիսյանը «Ուր ես, իմ երկիր» երգը կատարեց նաեւ հայերեն լեզվով եւ մեծ հետաքրքրություն առաջացրեց: Սիրում է երգել: Ի դեպ, նա 10 տարեկան է:

Սովորում է Երեւանի Ա. Շիրվանզադեի անվան թիվ 21 դպրոցի 5-րդ դասարանում: Անին հաճախում է նաեւ Ա. Հեֆիմյանի անվան երաժշտական դպրոցի 3-րդ դասարան: Դասերից ազատ ժամանակ հաճախում է Արեւելյան մարտարվեստների կենտրոն, որտեղ սիրով զբաղվում է նաեւ «Այկիդո» ճադոնական մարտարվեստով: Ունի կանաչ գոտի: Առաջիկայում նախատեսվում է մասնակցություն նոր մրցույթների:

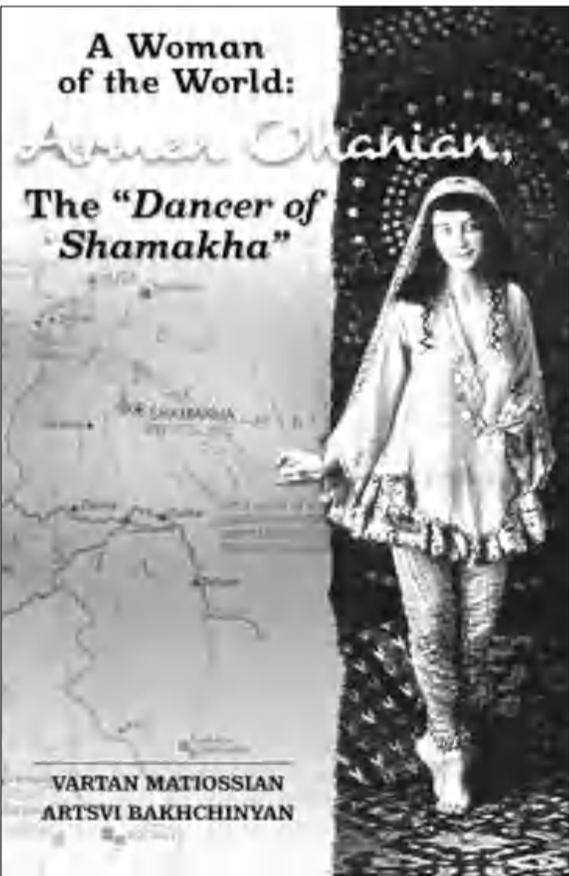
Ստեփան ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Ֆրեզնոյի Կալիֆոռնիայի նահանգային համալսարանի հրատարակչության հայկական մասնաճյուղը հայտարարեց իր տասնվեցերորդ հասարակ **Վարդան Մասթոսեանի** եւ **Արմեն Օհանյանի** «Աշխարհի կինը. Արմեն Օհանյան» «Շամախեցի դուրսի» (A Woman of the World: Armen Ohanian, the Dancer of Shamakha) հրատարակչության մասին: «Աշխարհի կինը» դուրսի եւ գրող **Արմեն Օհանյանի** (1888-1976) կյանքի հետաքրքրաշարժ տարեգրությունն է: Նա ուսուցիչ էր, որ ծնվել էր կովկասահայ ընտանիքում եւ սիրալից կենսաանյակ լեզուների. իսկապես «աշխարհի կին», որն ամրել է այնպիսի սարբեր ժամանակներում եւ վայրերում, ինչպիսիք են ռուսական Կովկասը, Իրանի սահմանադրական հեղափոխությունը, «Հիաստանց դարաշրջանը» Ֆրանսիայում, փոթորկալից 20-ականները Միացյալ Նահանգներում, վաղ սոցիալիստական Միությունը, եւ ավարտել է իր օրերը Մեխիկոյում՝ առեղծվածներով զարդարված իրադարձություններով լի կյանք ամրելուց հետո:

Ֆրեզնոյի հայկական մատենաշարը գիրք է հրատարակել գրող եւ պարուհի Արմեն Օհանյանի մասին

Պարարվեստ էր ներկայացնում: Օհանյանին թատերախաղում եւ նախապես նկարիչներ եւ ֆանդակագործներ, եւ շատ հայտնի ժամանակակիցներ նրա մասին վկայություններ են թողել իրենց նամակներում եւ հուշերում: Նրա կյանքը՝ երկրների, լեզուների եւ մշակույթների սահմաններից անդին (նա գրել է չորս լեզուներով՝ հայերեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն եւ իտալերեն, իսկ նրա ստեղծագործությունները հրատարակվել են առնվազն տասնչորս երկրներում) շեշտադրում է որոշ տարրեր, որոնք միախառնված են սիյուռի հասկացության հետ՝ անդրազգայնականություն, բազմակուլտուրություն, բազմամշակութայնություն եւ հայրենիքի բազմակողմանի ըմբռնում:

Համատեղ այս նախագիծը կյանքի է կոչել երկու տասնամյակների մի հետազոտություն, որի առաջին փուլը եղել է հայերեն հատորը (2007 թ.), որն այժմ կրկնաթիվ է իր ծավալով եւ ժողովրդագրական առաջնությունը: Օգտագործելով բազմաթիվ լեզուներով արխիվային եւ տպագրված աղբյուրների հսկայական բազմազանություն՝ հեղինակներն այս 450 էջանոց կենսագրությամբ գիտնականներին եւ ընթերցողներին առաջարկում են նոր թատերագրություններ արեւելյան բեմական դարի, մշակութային եւ գեոգրաֆիկ ուսումնասիրությունների, սիյուռ-

ֆագիտության եւ այլ թեմաների վերաբերյալ:

Պատմական գիտությունների թեկնածու **Վարդան Մասթոսեանը** թատերաբան եւ գրականագետ է՝ հայ դասական եւ ժամանակակից մշակույթի հանդեպ լայն հետաքրքրություններով: Հրատարակել է հայերեն, իտալերեն եւ անգլերեն

նախագիծ, երկու տասնամյակ թարգմանություն եւ մի քանի խմբագրված հատոր: Այժմ նա Հայաստանեայց Եկեղեցու Արեւելյան թեմի Ազգային առաջնորդարանի (Նյու Յորք) գործադիր տնօրենն է:

Քանադական գիտությունների թեկնածու **Արմեն Օհանյանը** Հայ սիյուռի թատերախաղի եւ մշակույթի մասնագիտացած գիտնական է, նաեւ գրող եւ թարգմանիչ: Նա մոտ քսան գրքի հեղինակ, խմբագիր եւ թարգմանիչ է, ինչպես նաեւ հայերեն, անգլերեն եւ ռուսերեն թարգմանական մշակական աշխատակից: Նա Հայաստանի ԳԱԱ թատերախաղի ինստիտուտի (Երեւան) գիտախոսն է:

Ֆրեզնոյի Կալիֆոռնիայի նահանգային համալսարանի հայկական մասնաճյուղը ստեղծվել է **Ս. Վիկտորյա Կարապոյան Կազանի** եւ **Հենրի Ս. Խանգադյան Կազանի** հիմնադրամի առաջնորդությամբ: Մասնաճյուղի գլխավոր խմբագիրը Պրոֆեսոր **Բարիտ Սրբաբեկյանն** է:

«Աշխարհի կինը. Արմեն Օհանյանը» «Շամախեցի դուրսի» հատորը հասանելի է **Abril Books**-ում (<http://www.abrilbooks.com/books/identity-and-culture/women-studies/woman-of-the-world-a.html>), **NAASR** գրախանութում (<https://naasr.org/products/a-woman-of-the-world-armen-ohanian-the-dancer-of-shamakha>) եւ Ազգային առաջնորդարանի գրախանութում (<https://armenianprelacy.org/shop/>):

Օհանյանը բազմաթիվ մշակույթներ է կամրջել որդես դերասանուհի՝ Կովկասում, թատերի ռեժիսոր՝ Պարսկաստանում, գրող՝ Ֆրանսիայում եւ թարգմանիչ՝ Մեխիկոյում: Ամենից առաջ նա հռչակված էր որդես դուրսի Ասիայից մինչեւ Աֆրիկա, Եվրոպայից Ամերիկա՝ «Շամախեցի դուրսի» եւ «դուրսի դուրսի» անուններով: Մաս կազմելով Արեւմուտքում տարածվող Մեծավոր եւ Հեռավոր Արեւելի թատերի հոսանքին՝ նա թատերախաղում էր թատերախաղի այն դասին, որն իր բնիկ մշակույթից սնված

Արցախյան 44-օրյա թափառանքի հերոսներից

Լեւոն Կարենի Լեւոնյանը

թասմեց Լեւոնի մայրիկը՝ իր կին Անժելան:

-2000 թ-ի օգոստոսի 13-ին դարձաւ աշխարհի ամենաերիտասարդ մայրիկը: Լեւոնի սիրահարվեցի հենց առաջին հայացքից: Մանկաբարձուհին ասաց՝ Անժելա ջան, ինչ սիրուն զննարկ է: Առաջին հարցը եղել է այնքան ինչ զույն են: Լեւոնի աչքերը կանաչ էին, բայց կաղույս հագուստ հագնելիս կարծես կաղապար էին դառնում:

Փոքր ժամանակ լուրջ ծնողներ, աշխույժ երեխա էր: Սիրած կենդանին առնուծ էր, սիրելի մուսկուլյուր, որ գրեթե ամեն օր դիտում էր *Король Лев* ն էր: Երեւի նաեւ իր անվան հետ էր ասոցացնում: Փոքր ժամանակ լուրջ համարակ էր, հաճախ իրեն առնուծ կամ արծիվ էին ասում: Չէր սիրում նկարվել, բայց մեկ-մեկ կատար՝ «Մամ, մի հաս սելֆի չանճեմ»:

Ամբողջ թափառանքի ընթացքում մի անգամ ձայնը չի դողացել մեզ հետ խոսելիս: Ես հիմա մտածում եմ, նա իրոք առնուծ չէր: Նա էր մեզ հույս տալիս, հավաստում էր հաղթանակին: Պատերազմի ժամանակ նա կողմից միտ հնչող խոսքերը եղել են՝ Մամ ջան, չվախենա՛մ, մենք մեր գործը լավ ենք անում: Գաղտնի էր մտածել, թե ինչը աղաչող լինում է, միայն վերջին յոթ օրը զանգահարում էր

կես ռոտե, ես միտ արկերի թայթայնում էի ձայնը էի լսում: Ես ստիպեցի, որ ճիշտ ասի, որեւէ է, նոր միայն իմացա, որ Կարենի շուրջում է: Իր եւ իր դասակի սխալները մասին թափառանքի ժամանակ չէր հարցնում, դասակի հրամանատարը: Սրանցից ոչ մեկը չի լինել դիրք, կռվել են ֆաշաբար: Ես միտ իմացել եմ, թե ինչ-

թիսի որդի ունեն, նա արդեն իմ կյանքի հերոսն է, ինձ ամառացի թեք չէ, միայն թե ողջ առողջ վերադառնա: Ընդամենը 38 օրվա զինծառայող էր զոհ, 34 օր կռիվ է սվել, զոհվել հոկտեմբերի 30-ին ԱԹՍ-ի հարվածից, մինչ այդ հասցրել են խոցել թեքանակա զրահաւարայունը, որը շարժվում էր Դժոխքի ձորով դեպի Շուշ:

Ես երբեք չէի կարող թափառանքի, որ մի օր էլ արդեն զոհված որդու մի անծանոթ բժշկուհի միտ ճանաչի որդես զննարկում զոհ, կանաչ աչքերով: Ասել էր՝ ինչ էլ սիրուն զննարկ է... Սիրուն էր իր Սեւանը, Սեւանա լիճը: Հնարավորություն ունենալով արեւելքում ամրելու, հրաժարվեց, լուրջ էր սիրում իր հայրենիքը:

Իր կատարած բացառիկ սխալներին համար Արցախի Հանրապետության նախագահ Արայիկ Հարությունյանի հրամանով Լեւոն Կարենի Լեւոնյանը հետմահու արժանացել է «Մարտական ծառայություն» մեդալին:

Նրա մարմինը անփոփոխ է հայրենի Գոմաձոր գյուղում, ընթացող գերեզմանատանը: Լեւոնը Գոմաձորի միակ հերոսն է:

Հերոսները կարգին այնքան, որքան մենք կիրթենք եւ կփառաբանենք նրանց:

ԱՆՏԵՆԱ ՍԵՂՈՎԱՆՆԱ

Լեւոնը ծնվել է 2000թ-ի օգոստոսի 13-ին Սեւան ֆաղափում: Մանկուց զբաղվել է կարատե մարտարվեստով, որոշ ժամանակ անց դարձել է հաճախել՝ մրցութային մակարդակի իր հարվածից մրցակցի վնասվածք ստանալուց հիասթափվելով: Սովորել է Սեւանի թիվ 6-րդ դպրոցում, աղա ընդունվել է ԵՊՀ-ի իրավագիտության ֆակուլտետ, աղագա ռազմական ֆունկցիոն:

2020-ին Լեւոնը կիսատ թողնելով ուսման երրորդ տարին՝ մեկնել է թափառանքի զինծառայության, ծառայել է ԱՀ-ում, Մարտունի 3-րդ զորամասում: Զրույցում

ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱՍՏԱԶՅԱՆԻՑ

Արագածոտնի մարզ Աղարան համայնք գ. Նիզակյան

Ղիմում (երրորդ)

Հարգարժան թասգամավորներ

Ցավում եմ, որ Դուք անձամբ չեք կարողացել իմ նախորդ 2 դիմումները: Ձեր աշխատակազմում կարծում եմ, թե Հարություն Համաձայնի հարցից ավելի կարեւոր հարց կա Հայաստանում հակա-տրեյդեր եւ Ազգային ժողովում՝ մասնավորապես: Ձեր աշխատակազմում կարծում եմ, թե Հարություն Համաձայնը ընդամենը 3 միլիոն հայերից մեկն է... Ցավում եմ...

Պարոն Սուֆիասյան, սա իմ երրորդ դիմումն է. վերջին մեկ ամսում: Իսկ ընդհանրապես ես Ձեզ դիմել եմ նախորդ տարիներին 7-8 անգամ եւ մինչեւ այսօր ոչ մի գրավոր թասախան չեմ ստացել: Երկու անգամ դիմել եմ Չեյնոսկինցիներին-62,3, անգամ դիմել եմ Ձեր ախտորոշմանը «Սիլ ինտելիգենս»-ում եւ Հայկոնում բանկում: Եվ բացարձակապես ոչ մի գրավոր կամ բանավոր թասախան չեմ ստացել... Ցավում եմ...

Նույն կարգով նախորդ 5-6 տարիներին դիմել եմ «Գազիկ Ծառուկյան բարեգործական հիմնադրամ»: Նախկին թասգամավոր Գ. Գորգիսյանը թուղթ ու գրիչով գրված դիմումը սվել է Գ. Ծառուկյանի ձեռքը, ԱԺ նախագահ Արարատ Սիրոյանի օգնական Շուշան Թեւանյանը իմ գրավոր դիմումն ամբողջությամբ ուղարկել է Գ. Ծառուկյանի էլ. հասցեին: Եվ թասկերացնում եմ, չէ... չէ, Դուք չեք թասկերացնում Գ. Ծառուկյանը ոչ գրավոր, եւ ոչ բանավոր չի թասախանել... Ցավում եմ...

Հարգարժան թասունայի, սիրելի իրականացրե՛ք:

Այստեղ հարցից հարց է առաջանում... ումից են վախենում (այո՛ր, վախենում) վերոնշյալ երեք ներկա եւ նախորդ թասգամավորները: Ասել է, թե նրանք սից-փից բարեգործներ են, ես չեմ համարձակվում: Նրանք իրոք բարեգործներ են՝ ամբողջ Հայաստանի տարածքում:

Իմ հարցը հանելուկ չէ: Պարզապես եթե կարդաք տարբեր տարիներին՝ տարբեր օ-

Օգնության կոչ

Խոնարհության կողմից

Նյութը թասարատ էր տղազրության, բայց հաղաղում էին տղազրելու արդեն 6 ամիս: Չէին ճանաչում նաձակագրին, երբ մեզ զանգահարեց ինձ՝ Հարություն Համաձայնը, եւ ասաց, որ ինձ առաջ զննարկ փոխարեն ես է զննարկ՝ 10-րդ օրն է, որ զիջում է անթեւանների կացարանում, որեւէ իրեն լավ է զգում եւ իրեն լավ են վերաբերում: Որոշեցինք ընթացք սալ իր նաձակին:

«Ես ավելի քան 12 տարի խնդրել եւ աղաչել եմ անխիւր Ազգ. Ժողովի բոլոր թասգամավորներին, որ ինձ տալիս կամ վարկ, կամ թասրոկ, կամ տոկոսով (ամիսը 10%), կամ որդես օգնություն՝ 400 հազար ՀՀ դրամ,- ասաց նա,- սակայն նրանք այդ 4 տարբերակներն էլ մերժեցին: Ես զիջեմ, նրանք ինձ դեռ Երեւանի կենտրոնում կզնդակահարեն, հետո դիակա կզցեն Արմավրի առնուծների վանդակ, ու ոսկորներս կթաղեն Սովետաւեցի աղբանոցում,- հեկեկալով ասաց նա:

րաթերում գրված իմ նյութերը, դուք զոնե 10 տոկոսով կիմանաք. թե ո՛վ եմ ես:

Սիրելի թասգամավորներ, նախորդ 17-20 տարիներին դուք, կամ ձեր իրավանախորդները ցանկանում էիք ինձ այլ թեսույթան լրեսն (ազեմ) համարել... Չհաջողվեց: Հետո ուզում էի գլխիս սարքել-բանցանել... չհաջողվեց: Հետո այդ մարդիկ հասկացան, որ ես տղանված վիճակում ավելի վստահավոր եմ: Հիմա էլ օրեմով, սահմանադրությամբ եւ բժշկական 5 է-միկրիզով հաստատված դեղերի 40-50 տոկոս եմ տալիս (ֆինանսական, ֆանական եւ որակական առնուծ): Ես երկրորդ կարգի հաձանդամ եմ:

Ասեմ իմանա՛ք այս թասին դեղատանը թասրեմ 80 հազար դրամից ավել, նրանք այլեւս ինձ թասրեմով դեղ չեն տալիս:

Հիմա էլ ուզում եմ ինձ առանց դեղորայք թողնել, եւ տղանել... Չի հաջողվի: 8 ամիս առաջ թասրեմով վառելիք եմ զնե՛

50 հազար դրամի. չզիջեմ ինչդես մարեն թասրեմ: Խանութներին թասրեմ եմ 90 հազար դրամից ավել: Ինձ այլեւս թասրեմ սնունդ չեմ տալիս... Իսկ ես աղում եմ այնպիսի անմարդկային թայմաններում, որ եթե դուք տեսնեք, հեռու ձեզանից՝ ձեզ ինֆարկտը կխփի, թե գրող-իրադարակախոս Հարություն Համաձայնը մի՞թե այսպիսի թայմանում է աղում: Դուք ձեր աչքերին չեք հավասար:

Դուք հավաստում եք իմ մասին տարատեսակ լյսի բանբասաններին:

Դուք (հակառակ ձեր կամքի) ուզում եք տղավորություն ստեղծել միմյանց մոտ, թե հոգեկան հիվանդ է, եւ վերջ: Կարելի է եղունգների սակ ասեղ անցկացնել, եւ ասել, թե հոգեկան է: Իմ ամբողջ գյուղը, ամբողջ Աղարան ֆաղափը, Երեւանում ինձ ճանաչողները ինձ վրա լաց են լինում, իսկ ես ձեզ խղձում եմ... Ցավում եմ: Դուք մեղք եք:

Այո՛: Դուք մեղք եք, որովհետեւ վախենում եք ինձ ասել (թեկուզ զաղտնի), թե ումից եք վախենում, որ ինձ ֆինանսապես օգնեք:

Դուք մեղք եք, որ ինձ թեկուզ զաղտնի ասեք, թե ո՛վ է իմ աներեւոյթ թեքանին, որ վլաս ումի ձեր բոլորի վրա, եւ ավելի քան 22 տարի է, չի թողնում, որ ես լիարժեք ինֆունդրետուրվեմ... Ցավում եմ, եւ խղձում եմ ձեզ՝ բոլորիդ:

Ո՛վ է այդ աներեւելի գերագոր մարդը, որի կառավարած խոնսան ավելի քան 22 տարի ընկած է իմ ետեւից:

Ասեք ո՛վ է այդ մարդը... ես զնամ նրան հասկանամ:

Այն, որ ինձ չեք օգնում, ես ձեզ լիարժեքներն հասկանում եմ, ձեզանից նեղացած չեմ եւ չեմ մեղադրում, ֆանի որ վախենալու համար նույնիսկ Ասվածաւեցում թասիժ չի եմթաղվում:

Ես դեռ լուրջ ասելիքի, մտածողության եւ անելիքի թարմություն ունեմ: Ես լուրջապես բաներ դեռ միտ աղացուցեմ: Երկիր մոլորակում միայն ես եմ, որ հեռախոս չունեմ: Այն հեռախոսը, որ իմ ձեռքում է, դա ընդամենը «դոկտոր ջարդիչ է»: Այնպիսի հեռախոս, որը հիմա իմ ձեռքում է, իմ եւ ձեր նախադրեցող ունեցել եմ մեր թվարկությունից առաջ:

Ինձ ընդամենը 400 հազար դրամով չօգնելով՝ դուք ինձ զրկում եք իմ ժողովրդի հետ շփուելու հնարավորությունից: Ես այնպիսի բաներ միտ ասեմ, որ 1991թ.-ից ցայսօր ոչ-ոք չի ասել:

Ես մի ֆանի ամիս առաջ իմացա, որ նախկինում իմ դիմումները Ազգային ժողով ընդունարանի դիմումների արկերից թասրեմ անհետանում էին:

Խնդրում եմ իմ սույն 3 թերթանոց դիմումը կարդացեք եւ տարածեք...

Վերջ: Ամնացորդ սիրով, անհասկանալի հարգամով եւ անհամբեր սղասունով՝ ձեր՝ Հարութ:

***

Շնորհակալություն Արագածոտնի փոխմարզպետ Էդգար Փարվանյանին, Աղարանի համայնքապետ Կարեն Երիզազյանին, իմ հորեղբոր զոհներ Վահրժ Գեւորգյանին եւ Վահրժ Աղանյանին՝ իմ նկատմամբ ջերմ վերաբերմունքի համար:

Շնորհակալ եմ նաեւ դեղատան աշխատող Հարություն Ղազարյանին:

ԱՐԻՍ ՋԱՆԻԿՅԱՆ

Հարգելի ընթերցող, ձեզ ենք ներկայացնում Պետրո Տեր Սաթոսյանի «Արհամայնի սարսափները» գրքի շուրջ Ֆրեդ-Նորման Գրո, գիտնական Արիս Ջանիկյանի գրույցը: Չրույցը տպագրվել է Los Angeles review of books-ում, առաջ արժանացել է Ֆրեդնոյի Հայկական թանգարանի կայքէջում:

Երբ խոսքը մարդկության դեմ հանցագործությունների մասին է, մենք մեծ է ընդունենք, որ աշխարհաբառակալությունը եւ կայսրություններն ու նրանց որոնքների միջոց սեղի ունեցող մեծ խաղերն են որոշում, թե ով կհրկվի, ով կմեղադրվի, ով կկարողանա դառնալ կերտով թաղել իր մահացածներին, ում հիշատակը կդառնա անվերջ, իսկ որոնց՝ մոռացության կմասնվի:

Հիշատակի այս «ընթացիկ» հավերժացումը անվիճելի է, եւ հայկական դեմոկրատիան զիջում է: 1890-ականների վերջից օսմանցիները սկսեցին կոտորածների շարք, որի գագաթնակետը աշխարհը ցնցած 1915 թվականի ցեղասպանությունն էր: Տասնամյակների ընթացքում աշխարհն ընկղմվեց կամ անհարթության, կամ ժխտողականության մեջ: Թուրքիան չափազանց արժեքավոր դասակարգ էր կոմունիզմի դեմ, որդեգիր նրան ներդրեցին: ԱՄՆ-ում նախագահի թեկնածուները մեկը մյուսի հետեւից խոսեցին էին ճանաչել ցեղասպանությունը: Բավական է աղա-հովելին հայերի փնտրելն ու բարեհաջող կերտով զբաղեցնելն իրենց դասընկերները եւ նրանք կամ համարում էին, կամ կիրառում էին էվֆեմիզմներ՝ դաստիարակելու Թուրքիայի հետ Ամերիկայի հարաբերությունները: Այնուամենայնիվ, անցյալ տարի՝ ապրիլի 24-ին, նախագահ Բայդենը վերջապես արձանագրեց իրեն թե աղետ հարուցող այդ արժանաչությունը՝ Հայոց ցեղասպանություն: Եվ Թուրքիան եւ՝ ՆԱՏՕ-ն սովորականից դեռ ավելի արդի դաստիարակող Պետրո Տեր Սաթոսյանի նման դասաբանները համբերատարությամբ կատարում էին իրենց աշխատանքը: 1909-ի Արհամայնի ջարդերը, որոնք գրեթե անհայտ են հայկական ժողովրդի համար, անզերեցնող արված հասունեան ուսումնասիրությունների առարկա են եղել:

«Արհամայնի սարսափները. հեղափոխություն եւ բռնություն Իսթանբուլում» գրքի Տեր Սաթոսյանը արժանացել է «Արհամայնի սարսափները. հեղափոխություն եւ բռնություն Իսթանբուլում» գրքի Տեր Սաթոսյանը արժանացել է «Արհամայնի սարսափները. հեղափոխություն եւ բռնություն Իսթանբուլում» գրքի կարծես սահմուկեցուցիչ շարունակությունն է, խորացնում է մեր ընթերցողը Հայաստանի 2500-ամյա դաստիարակման ամենամոտ 25 տարիների՝ 1896-ից 1921 թվականների մասին:

Տեր Սաթոսյանը նաեւ կոտորածների հմուտ ուսումնասիրություն է կատարել, ինչպես է ներգաղթական դաստիարակումը, ինչպես է աղապարհները կայսրության վստահավոր ու անորոշ: ինչպես են կենսոնական իշխանությունները աջ փակում՝ արձանելով, որ փաստերը բացասական երանգավորմամբ ներկայացվեն: Նա ցույց է տալիս, թե ինչպես այս եւ ուրիշ այլ բաներ թույլ են տալիս, որդեգիր ասելությունը կուսակալի եւ առաջ բերի անհավասարի հետեւանման: Այս ամենը հասկանալի էր, որ այս հարցադրույցի գաղափարը ունեցա, ինչն Տեր Սաթոսյանի հետ իրականացվեց երեք օրվա ընթացքում՝ էլ. փոստով:

Արիս Ջանիկյան- Ուզում են շնորհավորել ձեզ այսչափ լավ ուսումնասիրված, հստակ ձեռնարկով եւ ուր

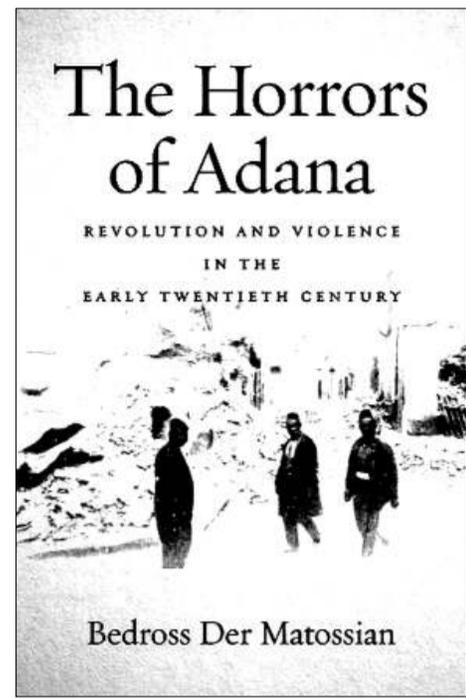
ամենակարեւորն է, անգամ ինձ դես ոչ դասաբանի համար, մեծ հետաքրքրությամբ ընթերցվող գրքի կառուցվածքով: Ձեր հետազոտությունը հարուստ է ներառում է 15 արխիվներ եւ սկզբնաղբյուրներ 12 լեզուներով: Եվ, չնայած գիտականությանը, այն ընթերցվում է «թրիլլերի» ոճով: Թե ինչպես եւ ներկայացնում գործողությունների թատերաբեմը եւ աղետալիորեն ծավալվող դեմոկրատի: Գուցե ամոթահար համեմատությունն արեցի, չէ՞ որ այն, ինչ ծավալվում է գրքի էջերին իրականություն է, այնքան բիւր, դաժան, անմարդկային, որ ստիպած էի ժամանակ առ ժամանակ գիրքը մի կողմ դնել ուժի գալու համար: Իբրեւ հայ մեր ժողովրդի դաստիարակ այս առաջադասի շրջան վերադառնալն ինչպե՞ս էր: Արդյո՞ք ցավը ստիպել է ձեզ, որդես դասաբան, երբեմն դադար առնել:

Պետրո Տեր Սաթոսյան- Ես միշտ ինձ համարել եմ նախ մարդ, աղա՛ դասաբան, հետո՛ հայ: Բայց ես նաեւ հաստատաբար հավաստում եմ, որ իմ ներքինները հեղեղել են: Ծնված եւ մեծացած լինելով կոստանտնուպոլիսում, ինչպիսիք էին Երուսաղեմն է, ժամա-

ների, եգիպտացիների եւ ֆեոդալների կողմից: Հայերի հետ հաճախ առձականակող մահմեդական խառնարած ցեղերը մեծ ֆանալով մասնակցություն անցան այստեղ 19-րդ դարի երկրորդ կեսին: Սեզոնային աշխատողները եւ գալիս էին բամբակ հավաքելու, որը այս օրոշանի հիմնական մշակաբույսն էր: Բամբակը մշակվում էր սեղում՝ օգտագործելով բարդ սեխմիկա, իսկ Մերսինի մակահանգստով սարածրը կաղվում էր եվրոպական խոտոր ցաւ ֆաղափների հետ: Ընդհանուր առմամբ, թվում է, թե սարածաքջանը օժտված է եղել մեծ արդյունավետությամբ, եղել է կոստանտնուպոլիս, 1909 թվականին՝ համարյա «ժամանակակից»: Բայցեւայնպես հայերը, սնեսական առումով անկասկած չափազանց մեծ առավելություն են ունեցել, հասկալի մահմեդական բնակչության նկատմամբ: Ամփոփելով՝ կա՞ որեւէ բան, որը կուզեիք ավելացնել կամ շեղել առածներիցս, նախքան առաջ անցնելը:

- Կուզեմայի միայն ընդգծել, որ 19-րդ դարի երկրորդ կեսին, երբ Օսմանյան կայսրությունը ինտեգրվում էր համաշխարհային սնեսական համակարգի

այս երեւակայական թագավորությունը հիմնվելու էր թուրքերի նկատմամբ հաղթության վրա: Եվ այդ ամենը՝ եվրոպական տերությունների հետ համաձայնեցված, մեծ

Արհամայնի կոտորածները. ինչպե՞ս եւ ինչու

Պետրո Տեր Սաթոսյան

Արեւելահայ դասաբանները, սկսած Լեոյից, հայ-թուրքական հարաբերությունների վերաբերող իրենց աշխատություններում ըստ արժանվույն չեն անդրադարձել Հայկական Կիլիկիայի դաստիարակման վերջին՝ 1908-1921 ժամանակաշրջանի իրողություններին: Բացառությամբ, թերեւս, Ռուբեն Սահակյանի, որն անդրադարձել է դրանց՝ թուրք-ֆրանսիական հարաբերությունների համատեքստում: Մինչդեռ, Հայ դասի հետադարձում գործում երիտթուրքական ջարդարարական-ցեղասպանական ֆաղափականության ամբողջական բացահայտումը առավել մերկադարանոց է երեւում հենց Կիլիկիայում թուրքերի իրականացրած գործողություններում: Նկատի ունենք 1908 թ.ի Սահմանադրությանը հետեւած հայ-թուրք «եղբայրության» հրադարարական տնայնաբնություններին հաջորդած ջարդերը Ադանայում, հրկիզումները, ավերումները: Ցեղասպանությունը՝ Ցեղասպանությունից առաջ:

Ահա այդ ջարդերին, թուրք հասարակական հոգեբանության մեջ այդ ֆաղափականության ծննդի ու գործարման տարբեր հանգամանքների ուսումնասիրությանը նվիրված անզերեցն աշխատություն է լույս տեսել ԱՄՆ-ում՝ The Horrors of Adana ընդհանուր վերնագրով, որի շուրջ խիստ շահեկան գրույց է սեղի ունեցել հեղինակի՝ դասաբան Պետրո Տեր Սաթոսյանի եւ գրող, գիտնական Արիս Ջանիկյանի միջոց, որն արժանացել է այս եւ հաջորդ էջերում:

Նախ ընթացիկն ձեռք են բերել խառն իմնություն: Կոտորածների եւ ցեղասպանությունների թեմաներով աշխատելը երբեք հեշտ չէ, հասկալի, երբ դու Հայոց ցեղասպանությունը վերադարձների հետնորդ ես եւ մեծացել ես՝ լսելով ֆո ազգի դեմ իրականացված սարսափելի բռնարարների նկարագրությունները: Որդես ազգամիջյան հակամարտությունների եւ ցեղասպանության մասնագետ, կենսոնացած լինելով հասկալի Հայոց ցեղասպանության վրա, ես միշտ ստիպված եմ եղել հավասարակշռելու անցյալին առեւտրվելու հուզական ծանր արդյունքները եւ, որդես ակադեմիական գիտնական, դաստիարակը ներկայացնելու անհրաժեշտությունը:

- Թույլ սլվեք մեկ ֆայլ հետ գնալ եւ մեր ընթերցողներին ընդհանուր դասկերացում տալ, թե որն էր Արհամայնի կարեւորությունը, հասկալիս հայերի համար: Ադանան զսնվում է ժամանակակից Թուրքիայի հարավային սահմանին՝ Միջերկրական ծովի եւ Մերսին մակահանգստային ֆաղափ մոտ: Հայկական ներկայությունն այնտեղ թվագրվում է Զ.ա. 100 թվականից, սակայն 1071-ին սելջուկ թուրքերի կողմից Բյուզանդիայի գրավմամբ Ադանան հայերի համար դարձավ միգրացիայի վայր եւ, ժամանակի ընթացքին, Կիլիկիո հայկական թագավորանիս ֆաղափ, որտեղ սեղակայված էր Կաթողիկոսի Սուրբ Աթոռը: Այն հայերի կրոնական կյանքի եւ իշխանության կենտրոնն էր, ինչպիսիք էր Վասիլյանն էր կաթողիկոսների համար: Ժամանակի հողովույթում այդ տարածաշրջանը կառավարվել է օսմանցի-

մեջ, տարածաշրջանում նկատում ենք էթնոկրոնական լարվածության աճ: Տեղերի՝ մասնակցությանն ուղղված օսմանյան բարեփոխումները(*), օսմանյան իշխանության կենտրոնացումը, ազգային բարեփոխումները եւ հայաբնակ վայրերում մահմեդական փախսականների բնակեցումը, որոնք փախել էին Կովկասից ռուսական հարածանների եւ 1878-88 թթ. ռուս-թուրքական դաստիարակի հետեւանմով, կոտորածներին նոդասող հանգամանքներ էին:

- Ես, իհարկե, լսել էի Ադանայի ջարդերի մասին, բայց, անկեղծ ասած, նախքան ձեր գիրքը կարդալը, ես միայն տարած դասկերացում ունեի այն ամենի մասին, ինչ սեղի էր ունել 1909 թվականին: Ես մեծադեպ այն ընկալել եմ որդես 1890-ականների համիդյան ջարդերի եւ 1915-ի Ցեղասպանության միջոց ընկած մի սոսկալի կամուրջ, բայց ձեր գիրքը որոշ չափով բարդացնում է այդ դասկերքը: Դուք գրում եք, թե ինչպե՞ս է 1908 թվականի օսմանյան սահմանադրությունը հայերին առաջարկում ազատություններ, որոնք նրանք մինչ այդ երբեք չէին ունեցել: Նախկին իշխանության ազդեցիկ դեմքերն զգում էին, որ հայերը նոր ձեռք բերած ազատությամբ սղառնում են օսմանյան կայսրության ցախերին եւ ամրադրված իշխանությանը: Որդես խորամանկ հակազդում նրանք սարդեցի այն միջոց, որ հայերը ձգտում են անկախության, որդեսգի Ադանայում ստեղծեն հայկական նոր թագավորություն: Նրանք ղեկավարում էին, թե իբր

հայկական ծրագրի մի մասն էր, որը մոտավորապես այսպես դեմ է ընթանում. հայերը թուրքերի նկատմամբ դաժան սաղաթն են կազմակերպում՝ ներկայացնելով, թե իրենք լինելով անօգնական, հարձակման են ենթարկվել, իսկ բրիտանացիները, ֆրանսիացիները, ԱՄՆ-ը, որոնց նավերը հենց ափի մոտ են մակարկում, ցատկում են հայերին արձախողությունից փրկելու, իսկ թուրքերին՝ կոտորելու:

Այժմ դաստիարակի հեփաթը կյանքի էր կոչվում. նախքան այդ ենթադրյալ ծրագիրը իրականություն կդառնար, թուրքերը դեմ է հաղթելին հայերին: Իրականում, ծովագերին օստերկրացիները անհարթությամբ հայացնելն էին շեղում, մինչդեռ ավելի քան 20,000 հայեր էին կոտորվում երկու քաղաքակ ընթացքում: Ձեր գրքի կրկնաշաղկի դարձեցից ես մեջբերում կանեմ՝ «Չնայած այս դեմքերի լրջությամբ եւ բռնության ու ավերածությունների չափին, Ադանայի ջարդերը հաճախ դուրս են մնում դասաբանական նարրաշիվներից: «Ադանայի սարսափները» գիրքը այս իրադարձությունների առաջին մանրակրկիտ ուսումնասիրություններից է, որ ֆնության է առել սոցիալ-ֆաղափական եւ սնեսական փոխակերպումները, որոնց գագաթնակետը աղետալի բռնությունն էր: Օսմանյան կենտրոնական վարչախումբը ձախողեց դասախանասվության ենթարկել գլխավոր մեղավորներին. արդարադասական սխալ, որն իր հետեւանմանը կուտեւա երկար ժամանակ»:

ԿԱՐԵՆ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

Իրանագետ

Հայսնի է, որ յուրաքանչյուր ղեկավարի բիզնես էլ ունի իրեն բնորոշ ձեւերը՝ կառավարման սկզբնական փուլում հարկադարձաբար ղեկավարվող ղեկավարները: Այդ սեսուկան հարկադարձաբար ղեկավարվող ղեկավարները, որտեղ դեռևս դարձել են ժամանակակից ղեկավարներին համապատասխան իր սնտեսական կարելու գործունեությունն է ծավալել Նոր Զուգայի հայ համայնքը, որին ըստ էության վստահված էր արժանական բյուջեն համալրելու բացառիկ մեծածնորհը: Եվ ահա սեղափոխվելով մեր ժամանակներ՝ ունենալ մախկիհի հետ համեմատած խիստ սահմանափակ հնարավորություններով իրանահայ համայնք, որը սակայն այսօր էլ շարունակում է հմտորեն հաղորդակից լինել սեխնուրդիական նորամուծություններին՝ փորձելով դրանք ներմուծել բիզնես հարթություն: Այդ մասին է վկայում օրերու թեհրանի Հայ մշակութային «Արարատ» կազմակերպության «Մաջնունյան» սրահում տեղի ունեցած «Նոր միսֆ» նախագծի ֆննարկումը, որի ընթացքում բանախոսությամբ հանդես է եկել իրանահայ անվանի ձեռներեց, թվային մարտեխնոգի մասնագետ ժամ Պողոսյանը:

Իրանահայության բիզնես ցանցերի ձեւավորումը՝ որդես արդի դասանց

կներկայացվեն նոր եւ ստեղծարար լուծումներ:

Հարկ է նշել, որ ժամ Պողոսյանն առաջին անգամ է լինում «Արարատ» կազմակերպությունում՝ որդես դասախոս: Նա ծնվել է Թեհրանում, ավարտել Իրանի դեսական «Խաջե Նասիրե Թուսի» համալսարանը՝ սսանալով բակալարի եւ մագիստրոսի ասիճան, այնուհետեւ ուսանել է Մալազիայի WWS համալսարանի MBA մարտեխնոգի բաժինը, որից հետո դասավանդել նույն համալսարանում՝ որդես մարտեխնոգ առարկայի դասախոս:

«Նոր միսֆ» խմբի առաքելությունն է այս նախագծի միջոցով փորձել ստեղծել ֆննարկման կառուցողական եւ փոխաշակույթ մթնոլորտ սարբեր մասնագետների ու սոցիալական շեքերի միջեւ: Այստիսով, համայնքային կառույցները հեռանկարային ֆայլի են դիմել՝ կազմակերպելով միջազգային կարգի առաջասար մասնագետի եւ իրենց հայրենակցի կողմից բիզնես ոլորտին առնչվող գիտելիքների փոխանցումը իրանահայությանը:

թյամբ: Նկատենք, որ այս հարցում առավել օգտակար է համայնքային որել մասնագետի խորհրդակցությունը ոլորտի ներկայացուցիչների հետ, ֆան երբեմն հայրենիքից մեկ այլ ներկայացուցիչ խորհուրդները, ֆանի որ առաջին դեղմում արդեն մասնագետը ֆաջասեղակ է իրանական սնեսական դաշտի իրավական մեխանիզմներին եւ, միաժամանակ, միջազգային փորձի գիտակ է: Ակնհայտ է, որ առկա խնդիրները սեղմ ժամկետում հնարավոր չէ լուծել, սակայն դարգ է, որ նված նախաձեռնությունները օգտակար կդառնան իրանահայ համայնքի բիզնեսի համար:

Սոցիալի հայոց թեմի Թեմական խորհրդի ասենադես **Արեժ Տր-Մարտիրոսյանը** եւ «Աֆթար» ստեղծարար-նորարարական սան սնորեն **Սաջադ Հայաթթախեղը** ստորագրեցին սնեսական-ձեռնարկաշիրական փոխըմբռնման հուշագիր, որը միտված է համայնքի ստեղծարար եւ նոցասակասլաց երիտասարդներին կրթել եւ աջակցել՝ գործնական ծրագրերի, սնեսական զարգացման նոցասակային եւ ձեռնարկաշիրական գործունեության ծավալման ոլորտներում:

Ասվածի մասին է վկայում նաեւ այն կարելու մտադրությունը, որ ֆննարկման ընթացքում անդրադարձ է կատարվել հայերի, որդես հասարակական միավորների համախմբման անհրաժեշտությանը՝ սնեսական ոլորտների համագործակցությունների իրականացմանը, հայության համախմբվածությանը եւ հայերի, որդես ձեռնարկատերերի առանձնահատկություններին: Փաստորեն արդի ցանցային բիզնեսը ես կարող է միավորիչ գործուն դառնալ իրանահայ համայնքի սարբեր հասկանների համար, որի մեծ մասը կենտրոնացած է մայրաքաղաք Թեհրանում:

Նշենք, որ Թեմական խորհուրդը՝ «Աֆթար» ստեղծարար եւ նորարարական սան հետ արդյունավետ համագործակցություն ունենալու նոցասակով ստեղծել է համայնքի երիտասարդներից կազմված գործադիր խումբ, որի դարակառությունն է համաձայնեցված ծրագրերի իրականացման ուղղությամբ համագործակցել եւ կադ հաստատել նված կառույցի հետ:

Հաջորդ մանասիոդ կարելու նախաձեռնությունն այն է, որ հուլիսի 7-ին

Այստիսով, իրանահայ համայնքային կառույցները փորձեր են կատարում եւ դայմաններ ստեղծում երիտասարդների համար սնեսական գործունեությամբ զբաղվելու նոցասակով, որն, անկասկած, սոցիալական որո խնդիրների լուծման դեղմում կարող է ունենալ հեռանկարային նշանակություն կանխելու արտագաղթը:

«Նոր միսֆ» հանձնախմբի անդամ, իրավաբան **Արա Զահանյանի** խոսքից դարգ է դառնում, որ այս խումբը նոցասակ ունի իրականացնել նոր գաղափարներ, ֆննարկումներ ու նախագծեր, որոնց արդյունքում կձեւավորվի սարբեր ոլորտներին առնչվող մարդկային ակտիվ ցանց, որտեղ հասարակական, սնեսական սարբեր խնդիրների համար

ժամ Պողոսյանի համոզմամբ բիզնեսների սընթաց աճը կարող են ադառվել շուկայական, սնեսական, հասարակական եւ այլ բաղադրիչները: Միջոցառման ընթացքում ներկաները բանախոսի հետ կիսել են իրենց բիզնես խնդիրները եւ ստացել խորհուրդներ սարբեր իրավիճակներում կոնֆլիկտների համակարգման եւ լուծման առնչու-

«Թարիզից Ստալինեան Գուլագ. ընդհատված պատմություն» գիրքը կիրատարակվի պարսկերենով

Թեհրանում գործող Հայկական հարցերի ուսումնասիրության կենտրոնի՝ ՀՈՒՄԿ-ի նախաձեռնությամբ հուլիսի 11-ին տեղի է ունեցել «Թարիզից Ստալինեան Գուլագ. ընդհատված պատմություն» խորագիրը կրող գրքի ներկայացումը:

Գիրքն անդրադառնում է «ԱԼԻԶ» օրաթերթի 1960-1971 թվականների խմբագրադես, դոկտոր **Բաղդիկ Մինասյանի** կենսագրությանը, որն իր կյանքի ավելի ֆան 10 տարիները անց է կացրել ստալինյան ձանբարներում՝ ախորվելով Սիբիր: Գրքի հեղինակն է Բաղդիկ Մինասյանի դուստրը՝ դոկտոր **Ռուբինա Փիրումյան-Մինասյանը**:

Courage and Perseverance, A Survivor of Stalin's GULAG» գիրքը:

Գրքում հեղինակը նկարագրում է հոր՝ Բաղդիկ Մինասյանի կյանքը՝ մանկությունից մինչեւ ԶԵԿԱ-ի կողմից նրա առեւանգումը Թարիզից, ախորը, ավելի ֆան 10 տարի անագտության մեջ մնալն ու վերադարձն Իրան: Այնուհետեւ հեղինակը ներկայացնում է երկու տասնամյակ շարունակ հոր գործադրած ջանքերն իր երբեմնի տեղն ու դիրքը հաստատելու ընտանիքում եւ համայնքում: Աշխատությունն ըստ էության հուշագրություն-հեսագրություն է՝ երկրորդ աշխարհամարտին նախորդած եւ հաջորդած դեղմերի ու ստալինյան դասժամիջոցների համակարգի մասին: Այլ կերպ ասած՝ այն բավարարող պատմություն է՝ ընդհատված պատմության վերակազմության փորձ:

Յեսաիրական է, որ գրքի երկու գլուխներում ներկայացված են համահեղինակ Բաղդիկ Մինասյանի անավարտ հուշերը, որը լրացրել է նրա դուստրը՝ դոկտոր Փիրումյանը:

Թերեւս ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ այս գիրքը սկզբում հայերենով չի հրատարակվել: Այդ մասին արժե մեջբերել հենց նրա՝ հեղինակի բացատրությունը: Ըստ նրա՝ դեռեւս Հայաստան այցելու-

թյան ընթացքում, երբ ներկայացրել է գիրքը, առաջարկել են այն թարգմանել հայերենի: Եվ ահա ինքը ֆաջ գիտակցելով, որ հայ նոր սերունդը ես անհրաժեշտ է իրագրել դառնա այդ տարիների դասնությանը, անձամբ ինքն է հեղինակել գրքի հայերեն տարբերակը, որն անգլերենի համեմատությամբ դարձնակում է ավելի շատ մանրամասներ: Գիրքը հրատարակել է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտը: Փաստորեն, հայերեն թարգմանության հարցում հեղինակը փորձել է ընթերցողի սեղանին դնել բնագրից որել կերպ չհեռացած մի աշխատություն՝ անձամբ գրելով հայերեն տարբերակը:

Հարկ է նշել, որ գրքի ներկայացումից հետո Հայ դաշ հանձնախմբի նախագահ **Խիկ Յունասյանը** առաջարկել է ՀՈՒՄԿ-ի միջոցով գիրքը թարգմանել դարսկերենի ու տղագրել, որն էլ գոհունակությամբ է ընդունել հեղինակը: Այստիսով, փորձ է արվելու իրանահայության որո գործիչներին դասուհասած ստալինյան բռնությունների մասին դասնող գիրքը դարձնել նաեւ դարսկալեզու ընթերցողի սեփականությունը: Դրա արդյունքում Իրանում հայագիտությունը՝ որդես մասնագիտություն ընտրած բազմաթիվ, հիմնականում՝ դար-

սիկ ուսանողների եւ հեսագրողների համար դարսկերենով դարգ կդառնա 20-րդ դարում հայ ժողովրդին մեծ վնասներ դասձառած ստալինյան բռնությունների դասնությունը:

Գիրքը նախատեսվում է խնդր առարկա ժամանակաշրջանով զբաղվող սարբեր մասնագետների, ինչդես նաեւ լայն շրջանակի ընթերցողների համար:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Լավատեսից առավելն իրատես լինելն է

ՀՀ հանրային առօրյայի դիտարկումը երկակի սրամադրությունն է առաջացնում: Մի կողմում իշխանական հասկածն է, իր գիտակցված թե՛ դատարարական լավատեսությամբ, մյուս կողմում իշխանավորության ակնկալիքները ձախողած գնահատողները, որոնց չգիտես ինչու նախկիններ անհասկանալի որակումներն են տալիս: Թերեւս նրանց ցարհին կարելի է դասել անգամ ղեկավար քաղաքացույցի մաքսոններ զբաղեցնողների որոշ հասկածին, որոնք չեն խորտում ՀՀ սնտեսական վիճակը ծանրից-ծանրագույն որակել, գնաճի սանձազերծում չարձանագրել, ազգային արժույթի անբացատրելի սասանումները սնտեսության վրա լրջագույն վսանգներով լեցուն դիտարկել: Այսօրինակ գործընթացներում թե՛ ինչպիսիք է լավատեսական որոշ այրերի, չենք մոռանում նշել, գիտակցված թե՛ դատարարական լավատեսությունը, երբ գերադասելի է իրատեսության դատարան, դատարարական անհասկանալի է:

Կա՞րողի մերոնց արտադրության տոմարի մաժուկը իր այցելած սուղերմարկետներից որեւէ մեկում: Ավաղ, երկանայա այցելությունների ընթացքում ոչինչ դարձել չհաջողվեց, առաջիկայի համար էլ դատարաններ չէին կնքվել: Փոխարենը դարձեցինք, որ հայաստանյան առեւտրային ցանցը խոսքի ուղղակի առումով հեղեղված է Ռուսաստանի դաշնության հարավային շրջաններից ներմուծված տոմարի մաժուկով: Ծանոթացե՛ք դրանցից մի քանիսի անվանումներին. «Յուգ», «Կուբանոչկա», «Կուբանսկիե ղրոսոսոի», «Ղոմաւոնիե սելեթի»... Ամենատարբեր փաթեթավորումներով ու ֆաւերով, սարբեր նշանակության ու օգտագործման լուրջից դատարարական հյուսիս, կեցնուղները, այլեւայլ դատարարները մոտադրեց իրենց սեղն են հաստատել հայերիս խոհանոցներում ու կերակրացանկներում, որը ՀՀ սնտեսության դատարարականներին բոլորովին չի անհանգստացնում ու մտախոհում:

Այս վիճակը դարձ աղաղակ է ՀՀ վերանաւորող ոլորտում առկա խնդիրների, երբ ոչ վաղ անցյալում տոմարի մաժուկը մեր արտադրանքի ճյուղային 5-յակում էր, ալկոհոլային խմիչքների, ծխախոտի, սուրճի ցանկում: Իրոք անհանգստացնող այս իրավիճակի փոխարեն ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության այլեւայլ դատարարները, նախարարի ու ոլորտային դատարարականները սեղակալի մասնակցությամբ սովորականից հաճախ են հայտնվում ջերմոցներում, նուսն դրանց բերատեսության ցուցանիշները, որոնք ցաս համեմատ են այլ երկրների համեմատ: Ոչ մի խոսք չի ասվում լուրջի դատարարական մասնակցից, որը գրեթե վերացել է, ինչպէս ե՛լ դատարարական լուրջով բեռնված ավտոմեքանիկայի հերթերը վերանաւորողների մոտերի մոտ:

Ուր է թե՛ նման վիճակ միայն ֆնանսավորող ոլորտում լինել: Հայ ցանկորուհիները դժգոհում են թե՛ սեղակալի որակով լուրջի մաժուկի համա-հոտ-ստեսային հասկանիչներից, թե՛ գներից, ֆանգի բացակայում են սրամադրային, հարկա-մաքսային ծախսերը, լայն ընտրություն չկա սեղակալի արտադրանքի տեսակում:

Հայաստանյան հանրային որեւէ միջավայրում ՀՀ սնտեսության առանձին ճյուղերի ու ոլորտների սեղերը զիջելու շուրջ մտախոհությունների դատարարական, իսկ ահա աստեղ կարտֆիլի որոշ ֆանգի արտադրողները շուրջ երկրորդ հաց համարվողի գնաճի մասին ոչ մի ծոյուն ու խոսք: Փոխարենը՝ զգալի ծավալներով ներմուծում, ֆանգի դարձ չէ երկրի ներքին սղառման գոնե մոտավոր ծավալը, իրականացված ցանքի սարածքը, հեկտարից միջին բերատեսությունը: Արդյունքում՝ Հայաստանի Հանրապետության բոլոր արտադրողների կառավարիչների մոտ կազմավորվել, նորերի մոտ առավել հասկալի, որ համաժառանգային շուկայում ցանկացած գյուղատեսակական մթերքի ու դատարարական արտադրանքի ու ծառայությունների այնքան ու այնպիսի ավելցուկ կա, որ հայաստանյան գործարար միջավայրը երկիրը փորձությունների առջեւ չի կանգնեցնի, կգնի, կհասցնի, կվաճառի: Ահա մերօրյա հայաստանյան սնտեսական մոտադրվածը, երբ ֆաղափալիք սնտեսական համարվողն այլ մոտեցումներով է առաջնորդվում, գերխնդիր է դիտարարական սեղակալի ու միջոցներով առաջնախոհությունների բացահայտումն ու լուծումը, կարելուց կարելուց համարելով մարդկանց դատարարական ու ռազմա-անվտանգային հարցերից միջին խնդիրները:

Սիրողական մակարդակով արված մի դիտարկում ներկայացնենք դատարարական անվտանգության առումով: Ամեն ինչ բժախնդրորեն հաւոյող ճաղոնացիները հաւոյալ են, որ միջին ճաղոնացին սարվա ընթացքում սղառում է 80 կգ բրինձ: Այն բազմադասակ է 125 մլ բնակչությամբ եւ սաղել իրենց անհրաժեշտ 10 մլ սոննա առաջնախոհ սննդի ֆանգը: Այստեղ հարց է ծագում. որեւէ աճեցնել այդ առեւելի ծավալը, երբ հայտնի է, որ ճաղոնացի համեմատաբար սակավախող է, 1 կլմ-ի վրա 350 մարդ է բնակվում, ՀՀ-ի 100-ի դիմաց, 1 բնակչի հաւոյով վարելահողը 300 ֆն է, ՀՀ-ում 1500 ֆն: Համեմատան թվերով չհոգնեցնեն մեր մարդկանց, ուսի նշեն, որ վեր-

ջին սասանայկաներին այս երկիրը դատարար, յուրաքանչյուր սարի 10 մլ սոննայի սահմաններում իրեն անհրաժեշտ բրինձն արտադրում է: Եվ սա այն դատարարական, երբ գյուղացիական սնտեսությունները 2 մլ-ից ավելի են, որոնց 60 սոկոսի հողերը միջին 1 հեկտար են... Թե՛ ինչպէս են ճաղոնացիներ այս դատարարական հաջողում միջին 12 մլ սոննա բրինձ աճեցնել, դատարար են դարձել ՀՀ դատարարական կառույցները, կառավարությանը կից սնտեսագիտական ինստիտուտը, կառավարման սկաղեմիան, ազգային ազարային կոչվող համալսարանը... Թերեւս նաեւ օրերս ստեղծված ՀՀ հողային բարեփոխումների աշխատանքային խումբը, որը դեկավարում է ամենահաս էկոնոմիկայի նախարար **Վահան Բերբերյանը**, կարծես իր թվով 6 սեղակալներով:

Լավատեսությունն անտես դրական հասկանիչ է: Մեր մարդկանց որոշակի հասկանիչ համոզված է, որ առաջիկայում ամեն ինչ լավ է լինելու: Սակայն ֆիչ չեն նաեւ նրանք, որոնք գտնում են, որ «էսդեպ էլ մնա, լավ է»: Իսկ ահա հանրության մի զգալի մասն էլ փաստում է, իր առաջնախոհ փորձ ունի, ֆանգի հասկալի մեր կառավարիչների լավատեսությունից միջին իրատեսություն անորոշությունների մի երկար ու խճողված վիճակ է, յուրօրինակ մի գորդան հանգույց, որը հաշիկ-հաշիկ բացել է դեմք: Ծաս բարդ խնդիր չէ, միայն՝ նայած ում համար: Այն արդարացումներով ու դատարարականություններով շարժելը զավեցալի է:

Ծաս բարդ խնդիր չէ ասելով նկատի ունենալ, թե՛ ինչու ենք ցաս ու ցաս դատարարական հարցերում անգորի ու անօգնակալի վիճակում հայտնվում: Նայում ենք սուղերմարկետների ցուցադրակներին, գերակշռող ներմուծված խոզի ու թռչնի միսն է, դատարարական ներկայացվում է որդես դատարարական արտադրանք, կաթը՝ կաթ դատարարական: Չենք մոռանում միլիոններով վաճառվող էլեկտրալամպերի, թեյնիկների, արդուկների, հեծանիվների ու մոտեղների մասին:

Եվ սա՝ խաղաղ հարեանության լավատեսության ներքն...

18.07.2022թ.

Պապիկյանն առաջնագծի հարցերը նոր է ուսումնասիրում

Պապիկյանի նախարարն օրերս հերթական այցն է կատարել բանակային գործառնականություններից մեկը, ինչի մասին սեղեկանում են նախարարության սարածած հաղորդագրությունից ու դրան կցված լուսանկարներից, սեսանյութից: Հաղորդագրության մեջ ուշագրավ թերեւս երկու նախադասություն կա: Առաջինն այն է, որ նախարարին ուղեկցել է Չինված ուժերի գլխավոր ցաքի նորանաւորակ ղեկը, այսինքն՝ ԳԸ-ն մոտ հնգամայա դադարից հետո վերջապետեց ղեկը: Չնայած դեռ հարց է, թե՛ նա ինչպէ՞ս է կառավարելու ոլորտն ու ինչ իսկել է ձեռնարկելու դատարարական խա-

սագույն սուժած բանակի վերադիման համար: Նորանաւորակ ՉՈՒ ղեկ **Էդվարդ Ասրյանն** ի դեմ, այն զինվորականներից մեկն էր, որ սուրագրել էր 30-ից ավելի զինվորականների՝ **Փաւոնյանի** հրաժարականը դատարարականներին: Նախարարության սարածած հաղորդագրության ուշագրավ երկրորդ նախադասությունը հետեւյալն է. «Պապիկյանի նախարարը վստահեցրել է, որ առաջնագծի անվտանգության աղաղակալման հետ կաղված բոլոր խնդիրները դատարարական կերպով կուսումնասիրվեն եւ կլուծվեն»:

44-օրյա դատարարական հետ, փաստորեն, երկրի անվտանգու-

Պապիկյանն առաջնագծի հարցերը նոր է ուսումնասիրում: Նմանօրինակ ու դատարարական թիվ ուսումնասիրի սահմանների անմեկ օղակը դեռ նոր-նոր դեմք է բակայման հարցը: Նմանօրինակ

նակ հարցերը վաղուց, ցաս վաղուց դեմք է ուսումնասիրված լինելին, այժմ դրանց լուծելու ու հարցերը սեղը օգտելու ժամանակն է: Չնայած, եթե դատարարական նախարարը զբաղված է կուսակցական գործունեությամբ, դժվար թե՛ սահմանային հարցերը խորությամբ ֆնելու ժամանակ ունենա:

Ի դեմ, դատարարական նախարարության լրատվական ծառայության աշխատակիցները կան գուցե Պապիկյանի խորհրդատուներն այս անգամ խուսափել են դիրքերը դատարարական, չկա-հավորված ներկայացնելու ոչ դորժեպիոնալ մոտեցումից: **ՄԵՎԻՍ ՎԱՐԴԻՍՅԱՆ**

Սեւանա լճի դատարարական կենդանական աշխարհի հետազար բազմացման համար մեծ ծավալի գիտական ուսումնասիրություններ են կատարում ՀՀ

Սեւանա լիճը՝ գիտականների ուսումնասիրության կենտրոնում

ԳԱԱ Կենդանաբանության եւ հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոնի աշխատակիցները: Մասնավորապէս, իրականացվել են Սեւանա լճի ձկան եւ խեցգետնի դատարարների գնահատման աշխատանքներ: Հիմնավորվել է, որ 2020թ. խեցգետնի ընդհանուր զանգվածը լճում մոտ 105 տ է: Պորուլացիայի վիճակը սարեցարի վստանում է, արդյունագործական դատարարները խզված են: Անկառավարելի որսի եւ

հիվանդությունների հետեւանով սեսակը կանգնած է ոչնչացման եզրին: Ընդ խեցգետնի արդյունավետությունը վերականգնելու նպատակով առաջարկվել է արգելել խեցգետնի որսը, վաճառքը երկրի ներսում եւ արտահանումը երկրի սահմաններից դուրս: Պայմարել ուսագործության դեմ: Դիտարել է նաեւ սիգի ընդհանուր դատարարների նվազում. 2020թ. սիգի արդյունագործական դատարար կազմել է 586տ, նախորդ սարվա 667տ փոխարեն, իսկ ընդհա-

Ուր դատարար՝ 2345տ, 2668տ փոխարեն (դեկ՝ կ.գ.դ. **Բ. Գաբրիելյան**): **ՄԵՎԻՍ ՎԱՐԴԻՍՅԱՆ**

**80 տարեկան հասակում կյանգից հեռացել է հայ վասակա-
-ցաս վիրաբույժ, մարդասեր եւ
-բարերար Գրիգոր Երզնկացյանը...
-Անձնուրաց մարդ, որ իր կյանքը
-նվիրել է բժշկության զարգացմանը,
-մարդկային կյանքի պահպան-
-ւուն հասկալի կարիքավոր հա-
-մայններում անվճար մասնուցե-
-լով վիրաբուժական ծառայու-
-թյուններ:**

Վասակաճաս որո՞քեսուր Գրիգոր Երզնկացյանն իր կյանքը նվիրել է Արեւելյան, Կենսորոնական եւ Հարավային Աֆրիկայում բժշկության ոլորտի զարգացմանը, վիրաբույժների ուսուցմանը, որակյալ մասնագետներ տրամադրելու եւ իր մասնագիտական փորձը նրանց փոխանցելուն:

Ծնվել է Եթովպիայում՝ Հայոց ցեղասպանությունից մազադուրծ հայ ընտանիքում: Վաղ հասակից դաստիարակվել է հայկական ոգով, հայրենասիրությամբ ու սիրով դեղի ազգային մշակույթը, լեզուն, կրոնը եւ գիտելիքը ազգային ինքնության պահպանման կարևորություն: Միջնակարգ կրթությունը ստացել է Հյուսիսային Ուելսում, իսկ 1963թ. ընդունվել է Իռլանդիայի վիրաբույժների թագավորական ֆուլբրայթը: Այս ժամանակահատվածում արժանացել է մի քանի ֆելոշիպի, նաեւ բարձրագույն վիրաբուժական լոկալիստիկա եւ անցել Դուբլինի մի քանի հիվանդանոցներում: Անցնելով երկար ու բարդ մասնագիտական ճանապարհ Տարբեր երկրներում՝ դասավանդել է ազգայինը եւ դասը կարող մայր հայրենիքի հետ: Հայությանն ու հայրենիքին վերաբերող բազմաթիվ հրատարակումներ:

**Վասակավոր վիրաբույժը,
բարերարն ու մարդասերը**

րով հանդես է եկել սպիտակի մամուլի էջերում: Գնվելով Հայաստանից հեռու՝ մշտապես ամրում եւ շնչում էր հայրենիքով՝ կիսելով նրա վիճակ ու ուրախությունը:

Իռլանդիայում վիրաբուժական փորձառություն ձեռք բերելուց հետո վերադարձել է Աֆրիկա: Այստեղ՝ Ջամբիայի մայրաքաղաք Լուսակայում ձեռավորվել է իր վիրաբուժական կարիերայի մեծ մասը: Նա զբաղեցրել է մի քանի կարեւոր վարչական դերեր, իսկ 1999թ. արժանացել է Ջամբիայի համալսարանի վիրաբուժության դոկտորի կոչմանը, նաեւ եղել է Ջամբիայի վիրաբուժական միության նախագահը:

Պրոֆեսոր Երզնկացյանը հեղինակ է աֆրիկյան վիրաբուժության վերաբերյալ մեծ թվով աշխատությունների, որոնցում անդրադառնում է սեղային անզգայացման եւ կենսաբանական կարևորության, արյունավարակման եւ վնասվածքների կանխարգելման, ինչպես նաեւ Աֆրիկայում ֆուլբրայթը մեծ թվով հիվանդների բացահայտման հարցերին:

Աֆրիկայում դասեւան վիրաբուժական համակարգի անհրաժեշտությունը հանգեցրել է Արեւելյան, Կենսորոնական եւ Հարավային Աֆրիկայի վիրաբույժների համալսարանի (ԱՀՎԱՀՎ) ստեղծմանը, որի շարժիչ ուժն էր պրոֆեսոր Երզնկացյանը: Նա համալսարանի խորհրդի անդամակազմի անդամն էր. նաեւ եղել էր համալսարանի փոխնախագահը, նախագահը եւ ղեկավարը:

Նրա անսոյառ էներգիայի եւ մեծ նվիրումի շնորհիվ նորաստեղծ համալսարանը ոսփ է կանգնել՝ արձանագրելով բազմաթիվ հաջողություններ ու նվաճումներ: Իր մեծ վասակի եւ ներդրումի համար 2012թ. դոկտոր Երզնկացյանն արժանացել է ԱՀՎԱՀՎ դասակարգման կոչմանը: 2007թ. ԱՀՎԱՀՎ խոստումնալից համադրակցություն է սկսել Իռլանդիայի վիրաբույժների թագավորական ֆուլբրայթի հետ, ինչու նրանց մեծ էր պրոֆեսոր Երզնկացյանի դերը: Համադրակցության արդյունքում աֆրիկյան վիրաբուժության համակարգը մեծ բարեփոխումներ է ունեցել եւ համալրվել է նորագույն եւ ժամանակակից միջոցներով ու սարքավորումներով: Տարածաշրջանում արձանագրվել է նաեւ ուսանող վիրաբույժների թվի մեծ աճ, ինչպես նաեւ Ջիմբաբվեում, Ջամբիայում եւ Ռուանդայում մեծ թվով թերապևտներ զարգացել են իրենց գիտելիքները եւ ծանոթացել հիմնական վիրաբուժական մեթոդներին: Իր բազմամյա գործունեության եւ վիրաբուժության ոլորտում մեծ ավանդ ունենալու համար մեծ մարդասեր եւ բարերար դոկտոր Գրիգոր Երզնկացյանը 2016թ. արժանացել է Իռլանդիայի վիրաբույժների Թագավորական ֆուլբրայթի բարձրագույն դարգեղին՝ դասավոր անդամի կոչմանը: 1988թ. սկսած դոկտոր Երզնկացյանն ամեն տարի գալիս էր Հայաստան եւ հասկալի Արցախ՝ վիրաբուժական բարեգործական գործունեություն իրականացնելու: Մեր արժանավոր եւ վասակաճաս հայրենակցի լուսավոր հիշատակը հավերժ կմնա նրան ճանաչող հազարավոր հայրենակիցների եւ օտարագիտների հիշողության մեջ:

***

«Թեմեյան Կենտրոն» հիմնադրամը խորին ցավակցություն եւ գորակցություն է հայտնում Երզնկացյան եւ Ուզունյան ընտանիքներին, հարազատներին, գործընկերներին եւ ազակերներին դոկտոր Գրիգոր Երզնկացյանի մահվան կաղանկցությամբ Անդառնալի կորուստ բժշկության, օնկոլվիրաբուժության եւ, առհասարակ, Հայաստանի եւ սփյուռքի մեր հայրենակիցների համար...

Նոր քայլ կանխիկից դեպի անկանխիկ

Հուլիսի 1-ից սկսած բնակչությունը կարող է բարձի սակ կամ դրամատրամա-կում մասնավոր գումարը տակասեցնել:

2022-ի հունվարի 18-ին «Անկանխիկ գործառնությունի մասին» օրենքը ընդունվեց, որն ուժի մեջ մտավ հուլիսի 1-ից. «Օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո անհաս ձեռնարկատերերի, նոտարների, փաստաբանների եւ կազմակերպությունների կողմից կնքվող այն գործարհները համար, որոնց մի կողմը ֆիզիկական անձ է, եւ այն գործարհները դիմաց, որոնք կնքվում են ֆիզիկական անձանց միջոց եւ գերազանցում են 300 հազար դրամի շեմը, վճարումն իրականացվում է անկանխիկ ձեով»,- ասվում է հիմնավորման մեջ:

թվայնացման գործընթացին, սսվերի կրճատմանը, որը նշանակում է՝ ավելի շատ հարկերի հավաքագում, կրթության, գիտության, առողջադաստիության ֆինանսների ծավալի մեծացում»,- մանրամասնում են Կենտրոնական դրամատրամա:

Հուլիսի 1-ից Երեւանում անըողությամբ անկանխիկ վճարային համակարգի են անցել նաեւ բժշկական կենտրոնները:

Օրենքի արդյունավետ լինելու Կառավարության կոչերին հավասար՝ ֆիչ չեն նաեւ ֆաղաֆաղների դժգոհությունները, որոնք արսահայտվում են հասկալի մեծահասակների մոտ:

«Ունեմ թոճակային ֆաւս, որից անձամբ չեմ օգսվում, սալիս եմ թոռնիկիս, որ գնում, գումարը սսանում, բերում է: Դա էլ անցած տարի եմ սոիոված վերցրել, ֆանի որ օրենքի համաձայն՝ մինչեւ 75 տարեկան թոճակառունները իրենց թոճակը ղեւթ է սսանան անկանխիկ եղանակով»,- մեզ հետ զրույցում ասում է 61-ամյա Մարիաննան:

Քաղաֆացիների մի մասն էլ կողմ է օ-

րենքի ընդունմանը, սակայն վերադասումներով: 54-ամյա Գոհարը ասում է, որ օրենքի օգսակարությունը հարկերի սսվերից հանվելն է, սակայն դեմ է, ֆանի որ ոչ բոլորն են կարողանում օգսվել անկանխիկ վճարման համակարգից եւ սսհմանաֆակունը ղեւթ է կաղված լինեւ ոչ թե գումարի չսֆիին, այլ հասարակության տարիֆային շեւթի հետ:

Հունիսի 2-ի միտսին վարչադեպ Նիկոլ Փաճինյանը հայտարարել է, որ. «Դրույթ է լինելու, որ եթե հանկարծ որեւէ դարազայում կանխիկ վճարումներով շեղի կունեմա գործարհ, եւ չի արձանագրվի անկանխիկ ֆոիխանցումը, դա կարող է այդ գործարհը հետագայում առողջից ճանաչելու հիմք դառնալ: Որեւէ մեկը չմտածի, թե

մեմ ուզում եմ մարդկանց կյանքը բարդացնել, հակառակը՝ մեմ ուզում եմ մարդկանց կյանքը դարգեցնել: Այստեղ կան նաեւ հարկայնությունային եւ հակալոռուողիոն էֆեկտներ»:

Այստիտվ՝ ֆեճի օրջանառությունը կկրճատի սսվերն ու կորոռուցիան, սակայն հասարակության սրեւտակայունությունը կհասցնի նվազագույնի:

ՀԱՍՏԻԿ ՄՏԵՆԹԱՄԵՆՏ

Աղաֆինման մաղթանք

Մեր թերթի մշակական աշխատակից, Ռսմկավար Ազատական կուսակցության հայտնի գործիչ, դասնական գիտությունների դոկտոր-դոկտոր Սուրեն Թ. Սարգսյանը օրես սայթաֆել եւ ոսփի կոսրվածքներով շեղաֆոիսվել է հիվանդանոց: Բարեհաջող վիրաուասությունից հետո մեր ընկերն այժմ գսնվում է բուժաշխատակազմի խնամքի տակ:

Շուտաֆույթ եւ կասարյալ աղաֆինում եմ մաղթում մեր սիրելի ընկերոջը:

Մսվորական, լրագրող, ակտիվիս եւ ՌԱԿ բազմաթիվ անսագրերի օուրջ կետարյա խմբագիր դոկտոր Նուբար Բերբերյանի 2022-23-ի անեմանյա մրցանակաբաշխությանը դիմելու մեկնարկը սրված է:

Նուբար Բերբերյանի մրցանակը սրվում է հայկական ծագում ունեցող ուսանողներին, որոնք մասնագիտանում են միջազգային իրավունքի կամ ֆաղաֆաղություն մեջ: Մրցանակաբաշխությունը սսհմանվել է մսվորակա-

Թերբեյան մշակութային միության «Դոկտոր Նուբար Բերբերյան»ի ամեմանյա մրցանակաբաշխություն

նի կսակի համաձայն, իսկ Բերբերյանը կյանքից հեռացել է 2016 թ. նոյեմբերի 23-ին 94 տարեկան հասակում:

- Մրցանակաբաշխությանը մասնակցելու դասանցներն են՝**
- 1) Կարող են մասնակցել ուսումնական հաստատությունների՝ հայկական ծագում ունեցող ուսանողները, որոնք գլխավորադեպ մասնագիտացած են կամ միջազգային իրավունքի, կամ ֆաղաֆաղություն մեջ:
  - 2) Դիմորը ղեւթ է անըողական դրույով ներգրված լինի ողջ աշխարհի հավասարմագրված ֆուլբրայթերի կամ համալսարանների բակալավրիատի կամ սոիոհանուրայի ծրագրերում:
  - 3) Դիմորը ղեւթ է ներկայացնի ողջ շեղեկասվությունը, որը սսհմանված է դիմումի ձեով:
  - 4) Դիմորը ղեւթ է ներկայացնի ֆուլբրայթի գրագրի դասեներ:
  - 5) Դիմորը ղեւթ է ներկայացնի դիմանկար:
  - 6) Դիմումը հնարավոր է սսանալ Tcadirector@Aol.com էլեկտրոնային ֆոտուսին գրված նամակի միջոցով:
  - 7) Դիմորները ղեւթ է դիմումները ներկայացնեն էլեկտրոնային տարբերակով՝ ուղարկելով Tcadirector@Aol.com հասցեով:
  - 8) Հայտերի ընդունման վերջնաժամկետը 2022 թվականի սեպեմբերի 15-ն է:
  - 9) Հիմնադրամի աղմիմիտասուրները եւ կառավարիչները 2022 թ. Հոկտեմբերին կվեարկեն ուակավորված հաղթողների օգսին՝ հաշվի առնելով յուրաֆանչյուր դիմումասուին ներկայացրած դիմումը:
  - 10) Հաղթողը կամ հաղթողները կսսանան իրենց մրցանակները 2022 թ. նոյեմբերին:
  - 11) Հաղթողները իրավասու չեն կրկին դիմել մրցանակի համար:
- Ուորթանն, Մ.Ա.**

Վարդանեաններու դուրակը

ՅԱԿՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Երեւանի 2800-ամեակի զբոսայգին, կամ, ինչպէս ժողովուրդը կը կ'անուանէ՝ «Վարդանեաններու դուրակ»ը, իսկապէս բարիք մը եղաւ մայրաքաղաքին համար, իր անթերի գեղարուեստական կառոյցով, իր հազարակն մարմարակերտ ցայտադրուիներով, խճանկարային սալայատակ ծառուղիներով, մարգագետիններով, հանգստաւէտ նստարաններով, եւ ի մասնաւորի՝ սարաւանակ ծաղկաւէտ ծառատեսակներով:

Հսկողութիւնն ու խնամքը անդակաւ են, մաքրութիւնը բացառիկ. բարեբանները ոչինչ խնայած են, որ դուրակը դառնայ իւրայատուկ հանգստավայր մը, վայել Երեւանին:

Բնակարանիս մօտ ըլլալուն իմ անձնօրեայ զբօսավայրս է: Ջմրան եղանակին շարունակները կը լռեն, իսկ ամրան սկիզբէն մինչեւ առուն ջուրերը դար կը բռնեն իրենց ելեւէջներով ու զլգլոցներով: Մարդիկ անոնց շուրջի նստարաններուն վրայ կը հանգստանան, երբեմն ալ աչերին մին օր մտաւ մը կ'առնեն «օրոր» երգող ջուրերու ձայնին անձնասուր:

Այսօր դուրակին դրական երեսն է, երես մը, որ օդի անսախընթաց ջերմութեան հետ կը սկսի աղաւաղուիլ, երբ ընթացիկներ իրենց մանր-մունր երեխաներով, երբեմն ալ հօրհորով, մօրհորով, քանակով ու մամիկով

կուգան, կը օրջադասեն ջրաւազանները, կամարակաղ ցայտադրուիները, յատուկ կ'ընտրուի ելեւէջող շարունակներն ու կը սկսի երեխաներուն «սքիփ փօզը»... անմիջապէս կը մերկացնեն երեխաները, վրանին ձգելով անոնց լողազգեստները, շատ փոքրերը վարժիկով, ու հառաջիկայը կը նետուին ջուրերուն սակ, կամ աւազաններուն մէջ, կը թրջուին, ուրախութեան ճիչերը կը լեցնեն միջոցները, ծնողները ուրախ են, ձրի ծովափ, կամ լողաւազան, ձեռքի հեռաձայններուն փայտները անդադար կը գործեն, ամէն ոք կ'ուզէ նկարուիլ, հիանալի է, ժողովներն ու ծիծաղը, միախառնուած երեխաներուն ծղոցներուն ու

դուրակը զուգարան չունի, իսկ երեխաները ջուրը մտնելուն դէպք, անդամները լիքով «փախցնեն», իսկ չփախցնող դիմացողները, ջուրէն դուրս, ի չգոյժ զուգարանի, կողմնակի, դուրակը եզերող ծառերուն սակ կընեն, հաղա ի՞նչ ընեն, դաշտէն, սակերնի՞ն ընեն:

Ու կը մայրիմ կարողոյս շարժուի սակից-դաշտակներուն, որոնք շատ քիչ քան անօգնական այս գոհիմն դէմ չեն գիտեր ինչ ընեն: Լաւ, թող ուրախանան երեխաները, ասոնք մեր երկրի աղաւազան են: Կ'աղաչուիմ, կը մարտնչեմ, ի՞նչ կայ որ:

Այս ամառ, այգիներն ու մեր դուրակը այցելող օտարերկրացիները, մեծ մասամբ ռուսեր,

անոնք ալ կը կը վայելեն ջուրերը, սակայն տեղացիներուն չափ համարձակ չեն, քիչ մը վերադառնալով, քիչ մը զուտ: Յայտնի է, որ սովորական, ժողովրդական խաւէն չեն, մեծամասնութեամբ գործարարներ են, որոնք դասճառ դարձան որ տուններուն վարձերը վեր խոյանան: Նոյնիսկ Euronews-ը անդրադարձած էր այս հարցին ու հայ-ասրիական համագործակցութեան մասին լուրերէն անմիջապէս ետք, ըսին, որ Երեւանի մէջ բնակարաններու վարձերը 32%-ով բարձրացում արձանագրած են:

Սուրիահայ վարձակալներուն սիրտը կը փրփի, որ յանկարծ փոփոխութիւնները վարձը չբարձրացնեն, կամ գիտնին հանգստի ու ռուսներուն վարձու սան: Լաւ որ այգիները անվճար են, յատկապէս Վարդանեաններու դուրակը, որ նաեւ լողաւազանի վերածեցին մեր «նրբակաս» հայաստանցիները: Բանի մը համը չեն հաներ, սիրելի երեւանցիներ, այս բարեբանները միլիոններ ծախսեր են այս դուրակին վրայ, զգոյժ վարեցողութիւնը:

Տալը ոչ միայն մարդիկը կը փրկեն, այլ հրդեհներու ալ դասճառ կը դառնայ, արեւմտեան Եւրոպայի անտառները կը հրկիզուին այս օրերուն: Մարդոց կրնան խօսք հասկնալ, եղանակին ինչպէս խօսք հասկնան:

8 - Ինչպէս յուրաքանչյուր հայ, ես նույնպէս մեծացել եմ 1909-ի Աղանայի ջարդերի մասին ընդհանրական գիտելիքներով: Սակայն, ժամանակի ընթացքում սկսեցի առավել խորութեամբ մտնել, թէ ինչու եւ ինչպէս դա տեղի ունեցաւ: Այդուհանդերձ ինձ համար իրական օրջադարձային դառն էր, Կոլումբիայի համալսարանում, որտեղ դոկտորական թեզ էի դաշտադրում եւ առաջին անգամ տեսա Աղանայի կոտորածների դասկարները **Էնուս Ջեֆի** աշխատություններում: Նկարներից մեկը ցնցեց եւ օրհասներ շարունակ հասցիս չթողեց ինձ: Դա ոչ թէ դիտարկելու կամ այրված թաղամասերի դասկարներ էր, այլ մի երիտասարդ փրկված կնոջ, որը բուժում էր ստանում եղբորն իր հետ իմանալով հիվանդանոցներից մեկում: Աղջիկը մինչեւ գոհակատեց մերկ էր:

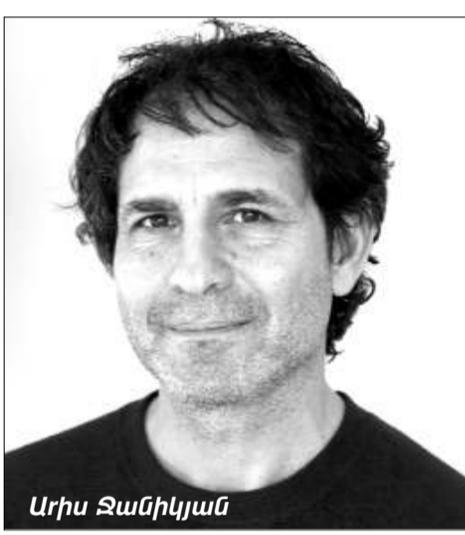
Նրա մարմինը հնարավոր չէր տեսնել, քանի որ մեծ մասն այրված էր, նա ահաբեկված վիճակում ունէր: Թեմիս ֆիզիկական վերերը ցնցող էին, նրա սեւեռուն հայացքն էր, որ գրավեց իմ ուշադրությունը: Այդ հայացքում հայերի հետ կասարկածի ողջ դաժանությունն էր: «Ո՛ր է մարդկությունը», աղաղակում էր այդ հայացքը, «Ինչո՞ւ է սա տեղի ունենում մեզ հետ: Ի՞նչ եմ արել ես սրան արժանանալու համար»: Մեռածները չեն կարող դասնել իրենց կրած սառադասների մասին: Վերադարձներն են որ կարող են դասնել եղբայրները: Ինչեւէ, իր դեմքում նա ոչ մեռած էր, ոչ կենդանի: Նա խախտվում էր երկու աշխարհների միջեւ՝ մտաբերելով ֆիզիկական ցնցումների մեջ:

-Այսօրիսի ատրուները դեմքում ունենալ ատրուներն հնարավոր չէ: Նման ցնորամիս եւ ոչնչով չարդարացված բռնության ենթարկված զոհի հոգեկան աշխարհի վերականգնումը ունենալ հոգեբույժի ուժերից վեր է: Հզոր կերպար է այս աղջիկը՝ դավաճանված, ցնցված եւ սարսափած:
- Նման դասկարներին առնչվելը այ-

Աղանայի կոտորածները. ինչպէս եւ ինչու

դուհանդերձ հեռու գործ չէր: Իմ գիրքը վերածնունդի կամ գիտական հեղափոխության մասին չէ, դա մահվան, սղանությունների եւ կոտորածների մասին է: Այսօրիսի նյութերը հետք են թողնում յուրաքանչյուր մարդու գիտակցության կամ ենթագիտակցության վրայ, որ ուսումնասիրում է դրանք: Խնդիրն ավելի է բարդանում, երբ դասկարներն են լինում մի կողմ թողնել զգացմունքները՝ «օբյեկտիվ» տոնը դաժանաբանի համար: Բայց իբրեւ մարդ արարած եւ իբրեւ հայ կարող ես սօսել մեկուսի՝ սարանջատելով քեզ դասնաբանից:

- Կցանկանայի ձեռքի «Յեղափոխությունը եւ բռնությունը ֆասցիստիկ դարակազմի» ենթավերնագիրը օգտագործել մի ֆանի ընդհանուր հարցեր ձեւակերպելու համար: **Ըստ իս, թվում է թէ սառադասներին, մեծ ու փոքր կոտորածներին վերջ չկա: Կարծես մենք սղասում ենք, որ հիդրոսացնող աշխարհում իր կախարդանքը եւս մեկ անգամ մեզ վրա տարածի: Դուք գրում եք այս կոտորածի մասին, բայց ֆանի-ֆանի այսօրիսի կոտորածներ են զննվել մեր հիւսուքային կամ երբեք էլ չեն արձանագրվել դասնության տարբերության մեջ: Պատմաբանները հոյս են տեսնում, թէ մենք դասեր կհաղենք անցյալից, մեր սխալներից: Բայց մենք դա չենք անում: Ձեր գրումը Դուք նախաձեռնեք երկու դասնա, թէ ինչու են տեղի ունեցել այս եւ ուրիշ շատ կոտորածներ՝ դասնության մասին եւ սոցիալ-տնտեսական, զուգեւ եւ հոգեւոր սիրուք: Արդյո՞ք անցյալը կրկնվում է, ֆանի որ մենք իբրեւ մարդիկ, կրկնում ենք ինքներս մեզ: Պատմության մութ ընթացքը փոխելու այլ տարբերակ կա՞, ֆան ինքնին փոխվելը:
- Մենք մարդկային արարածներս, էու-**

Արշակ Զախարյան

թյամբ չար չենք: Սակայն, որոշակի հանգամանքներում եւ սրբասային գործունեի դարազային, մենք ունակ ենք բարբարոսական գործողություններ կատարել՝ անկախ մեր կրոնական եւ/կամ էթնիկ դասնություններից: Անցած տասնամյակների ընթացքում գիտնականները փորձել են դասկարել, թէ ինչու են սովորական տղամարդիկ եւ կանայք դառնում մարդասպաններ: Ինչո՞ւ են կողմ-կողմի խաղաղ աղաղակ դրացիները հանկարծ իրար դէմ ելնում: Հսկայական գրականություն կա, որը փորձում է դասնախառնել այս հարցերին: Վախում ու դժգոհությամբ միակ գործունեները չեն, որոնք արագացնում են հասարակության գաղափարները դեմոկրատիայի աղետալի հորձանուտ, բայց դրանք առանցքային են: Բնականաբար, որդես մարդ, մենք վախենում ենք ինքներս մեր, մեր ընթանիներին եւ մեր համայնքի անվտանգության համար: Բախվելով գոյութեան կամ սղանալիքի, մենք դասնաբան ենք անտեսակալելի արարների:
- Բայց մենք չենք կարող դա անել առանց իշխանության կողմից ազդանշանի: Նրանք կան մեզ էլ չնկատելու

սան, բացեն հեղեղի առջեւ դարձաները, կամ նույնիսկ հրահրեն մեզ մահաբեր ցասման մեջ ընկնելու: Ձեր գիրքն դա ակնհայտ է դարձնում:

- Անկասկած, դեկալար դիրքերում գտնվող խմբերն ու անհասները հակված են խաղալ եւ/կամ օտարակալ մարդկանց վախը իրենց ֆաղափական եւ նյութական օտարի հասնելու համար: Խմբերի մոթիլիզացման եղանակներից մեկը լուրերի տարածումն է. «Մահ մեզ գրում են աղաւազային», «մեզ սղանելու են», «Մահ մեզ սղանցում են միջազգային ուժերը» կամ «Մահ մեզ կոտորած են դաժանաբանները»: Այս բոլոր խոսակցությունները տարածվեցին Աղանայի եղեռնի համար հիմք ստեղծելու նպատակով: Տարածվող լուրերը միայն դասնության էջերում չեն. դրանք մարդկային վարքի անփակելի մասն են ինչպէս մերկայում, այնպէս էլ աղաւազային: Դրանք ավելի մահաբեր են դառնում տարբեր խմբերի միջեւ լարվածության աճի դաշտերին:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչութեան LU տարի
Հրատարակչի
«ԱԶԳԱՆ ԹԵԹԵՅԱՆ»
սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երեւան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈՐ ԱՆԵՏԻՔԵԱՆ
Հասցեակալութիւն (գովազդ)
հեռ. 010 582960
Համակարգչային շարունակը՝
«Ազգ» թերթի
“AZG” Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010